

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

**Těhotná zaměstnankyně z pohledu práva
sociálního zabezpečení**

Tereza Záhrobská

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

**Těhotná zaměstnankyně z pohledu práva
sociálního zabezpečení**

Západočeská univerzita v Plzni

Obor: Právo a právní věda

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Vedoucí práce: JUDr. Eva Ambrož Benešová, Ph.D., LL.M.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza ZÁHROBSKÁ**
Osobní číslo: **R19M0473P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Těhotná zaměstnankyně z pohledu práva sociálního zabezpečení**
Zadávající katedra: **Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický vývoj sociálního zabezpečení na území České republiky
3. Sociální zabezpečení v rámci Evropské unie
4. Ochrana zaměstnankyň v těhotenství na mezinárodní úrovni
5. Sociální zabezpečení těhotných zaměstnankyň v České republice
6. Dávky sociálního zabezpečení
7. Praktická část
8. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Eva Ambrož Benešová, Ph.D., LL.M.
Katedra pracovního práva a práva sociálního
zabezpečení

Datum zadání diplomové práce:

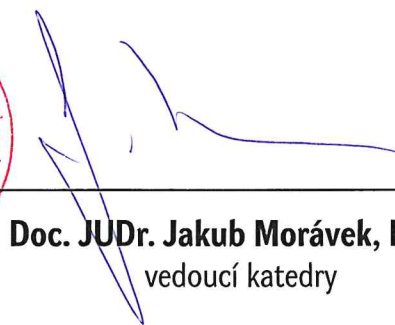
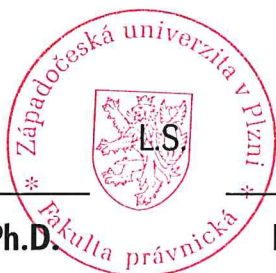
9. ledna 2023

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2024

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jakub Morávek, Ph.D.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Těhotná zaměstnankyně z pohledu práva sociálního zabezpečení" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Plzni, březen 2024

.....

Tereza Záhrobská

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Evě Ambrož Benešové, Ph.D., LL.M. za její odborné vedení mé diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
1. Historický vývoj sociálního zabezpečení na území České republiky.....	12
1.1. Počátky sociálního zabezpečení.....	12
1.2. Vznik moderních systémů sociálního zabezpečení.....	13
1.3. Vývoj sociálního zabezpečení od roku 1918 až do konce 2. světové války.....	14
1.4. Vývoj sociálního zabezpečení po 2. světové válce.....	15
1.5. Vývoj sociálního zabezpečení po roce 1989.....	16
2. Sociální zabezpečení v rámci Evropské unie.....	18
2.1. Vybrané dávky sociálního zabezpečení pro těhotné zaměstnankyně.....	20
3. Ochrana zaměstnankyň v těhotenství na mezinárodní úrovni.....	22
3.1. Mnohostranné mezinárodní smlouvy přijaté v rámci OSN a MOP.....	22
3.2. Mnohostranné smlouvy přijaté v rámci Rady Evropy.....	23
3.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy.....	23
4. Sociální zabezpečení těhotných zaměstnankyň v České republice.....	25
4.1. Těhotenství jako právní skutečnost v oblasti práva sociálního zabezpečení.....	26
4.2. Těhotenství jako sociální událost.....	26
4.3. Sociální zabezpečení v České republice obecně.....	27
4.3.1. Ovlivňování sociálního zabezpečení.....	27
4.3.2. Principy.....	29
4.4. Systém sociálního zabezpečení.....	30
4.4.1. Sociální pojištění.....	30
4.4.2. Státní sociální podpora.....	31
4.4.3. Sociální pomoc.....	31
4.5. Financování sociálního zabezpečení.....	32
4.5.1. Státní sociální podpora.....	32
4.5.2. Nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění.....	32
4.5.3. Sociální pomoc.....	34
4.6. Organizace a správa sociálního zabezpečení.....	34
4.6.1. Správa nemocenského pojištění.....	35
4.6.2. Správa veřejného zdravotního pojištění.....	35
4.6.3. Správa státní sociální podpory a sociální pomoci.....	36
4.7. Povinnosti zaměstnanců v oblasti sociálního zabezpečení.....	36

4.7.1. Veřejné zdravotní pojištění.....	37
4.7.2. Nemocenské pojištění.....	38
4.7.3. Státní sociální podpora.....	39
5. Dávky sociálního zabezpečení pro těhotné zaměstnankyně.....	41
5.1. Dávky nemocenského pojištění.....	41
5.1.1. Peněžité pomoc v mateřství.....	43
5.1.2. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	45
5.1.3. Nemocenská v důsledku těhotenství.....	46
5.1.4 Otcovská.....	48
5.2. Dávky státní sociální podpory.....	50
5.2.1. Porodné.....	52
5.2.2. Rodičovský příspěvek.....	53
5.3. Dávky zdravotního pojištění.....	58
5.3.1. Věcné dávky veřejného zdravotního pojištění pro těhotné zaměstnankyně.....	60
5.3.2. Peněžité příspěvky v těhotenství a mateřství.....	64
6. Praktická část.....	66
6.1. Systém nemocenského pojištění.....	66
6.1.1. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	66
6.1.2. Nemocenská.....	67
6.1.3. Peněžité pomoc v mateřství.....	69
6.2. Systém státní sociální podpory.....	70
6.2.1. Porodné.....	70
6.2.2. Rodičovský příspěvek.....	71
Závěr.....	73
Zdroje.....	75
Cizojazyčné resumé.....	82

Seznam zkratk

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

MOP – Mezinárodní organizace práce

OSN- Organizace spojených národů

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

SDEU- Soudní dvůr Evropské unie

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

VZP – Všeobecná zdravotní pojišťovna

Úvod

Tématem mé diplomové práce je těhotná zaměstnankyně z pohledu práva sociálního zabezpečení. Toto téma jsem si vybrala, neboť sociální zabezpečení v této oblasti vnímám jako jedno ze stěžejních.

Samotné těhotenství a následné mateřství je velmi důležitou součástí života naší společnosti, zejména pak žen, když v této oblasti rozhodně nechci nikterak upozadit význam role otců, jakožto plnohodnotných rodičů. Vzhledem k důležitosti tohoto tématu je ze strany státu logické, či přímo nezbytné, aby těhotenství a koneckonců samotný vznik rodin podporoval a tím tak zajistil zachování naší společnosti. Přiblížení této podpory, nejen ze strany státu, ale i například ze strany Evropské unie nebo mezinárodního práva, bude primárním cílem této práce.

Ačkoliv bývá mateřství a rodičovství častokrát vnímáno jako nejšťastnější období života žen, je důležité si uvědomit, že toto období je velmi náročné, nejen psychicky a fyzicky, ale i po materiální stránce, neboť je velmi nákladné. Zejména uvážíme-li, že v jeho důsledku bývají primárně ženy nuceny dočasně opustit své zaměstnání, aby tak zajistily řádnou výchovu svého dítěte v jeho nejcitlivějším období. Stát se ženám tuto jejich péči snaží prostřednictvím práva sociálního zabezpečení kompenzovat, je ale samozřejmě otázkou, zda tak činí dostatečně, a i na to se budu v rámci své diplomové práce snažit odpovědět. Rovněž jsem si dala za cíl své diplomové práce zjistit, zda stát v této oblasti umožňuje realizování i jiných osob než pouze matek a tím se jím tak rovněž snaží ulehčit situaci v tomto náročném období.

Úplný začátek mé diplomové práce, konkrétně první kapitola je věnována samotnému historickému vývoji práva sociálního zabezpečení na našem území, když větší pozornost se zaměřuje na ty oblasti práva sociálního zabezpečení, které se bezprostředně dotýkají těhotných zaměstnankyň.

Vzhledem k tomu, že Česká republika je od roku 2004 plnohodnotným členem Evropské unie, věnuje se druhá kapitola právě sociálnímu zabezpečení v rámci Evropské unie. Koneckonců počet občanů, kteří se po Evropské unii pravidelně pohybují není zanedbatelný a pokud někteří z nich v budoucnu plánují rodinu, je důležité, aby se orientovali i v této oblasti.

Kapitola třetí následně shrnuje a garantuje ochranu těhotných zaměstnankyň a žen v mateřství na mezinárodní úrovni. Tato mezinárodní úprava je pak jasným důkazem toho, jak důležitá oblast práva sociálního zabezpečení, nejen těhotných zaměstnankyň, je.

V kapitole čtvrté se konečně dostáváme k samotnému systému práva sociálního zabezpečení v České republice, jeho druhům, organizaci a způsobu financování. Všechny tyto části jsou nezbytné proto, aby mohl celý tento systém efektivně fungovat a plnit účel, pro který byl vytvořen. V rámci sociálního zabezpečení by se ale nemělo zapomínat, že ačkoliv jedinci ze sociálního zabezpečení primárně čerpají, jsou zároveň i nositeli určitých povinností.

V kapitole páté, ve stěžejní části mé diplomové práce, se už specificky zaobírám dávkami sociálního zabezpečení (nejen) pro těhotné zaměstnankyně. V této kapitole je zmíněna existence relativně nové dávky nemocenského pojištění a to otcovské, která ačkoliv se přímo těhotných zaměstnankyň nedotýká, dotýká se jich zprostředkovaně díky jejich partnerům. Všechny dávky sociálního zabezpečení jsou rozděleny dle systému a následně jsou podrobněji rozebrány, včetně veřejného zdravotního pojištění, prostřednictvím něhož je těhotným zaměstnankyním hrazena většina lékařských vyšetření v souvislosti s těhotenstvím a porodem.

Poslední kapitola mé práce si pak klade za cíl převést tyto dávky sociálního zabezpečení do praxe. Prostřednictvím vzorové zaměstnankyně je ukázáno, jakým způsobem se dávky, na které má těhotná zaměstnankyně v těhotenství a následně v mateřství nárok, reálně počítají a jakým způsobem se o ně žádá.

1. Historický vývoj sociálního zabezpečení na území České republiky

V každé společnosti dříve či později nastane určitá sociální událost, na základě které není v silách osob, jež postihla, postarat se o sebe svépomocí. V těchto případech je tedy více než žádoucí, aby těmto osobám určitým způsobem dopomohl stát. To, jakým způsobem a do jaké míry stát osobám postižených sociální událostí pomůže, závisí na více faktorech. Jedním z nich je i vyspělost dané společnosti, k současné podobě sociálního zabezpečení jsme se jako společnost museli propracovat napříč historií.

1.1. Počátky sociálního zabezpečení

U prvobytně pospolitě společnosti spočívalo sociální zabezpečení v tom, že se lidé v rámci kmene či rodiny starali o sebe navzájem. Například ve stáří, kdy byl jedinec už neschopný jakkoliv pracovat a tak si sám zajistit obživu, se mohl spolehnout na svou kmenovou rodinu, že mu zajistí vše, co potřebuje k důstojnému dožití.

V rámci otrokářské společnosti se otrokář snažil chránit svoji investici respektive svůj majetek. Tím do určité míry poskytoval pomoc svému zraněnému či nemocnému otrokovi, aby se mohl co nejrychleji vrátit ke své otrocké práci. V tomto ohledu se však nejednalo o solidaritu, ale o jistý kalkul, vyléčit krátkodobě nemocného otroka, bylo finančně méně náročné, než si koupit nového.

Ve starověku, ale i později ve středověku, se právě tato solidarita neuplatňovala. Lidem, které sociální událost postihla nebylo ze strany státu nijak zvlášť pomáháno, naopak v momentě, kdy se stali chudými, častokrát upadali do dlužního otroctví. Tím se jejich už tak špatná životní situace ještě zhoršila.

V raném středověku, kdy se značného vlivu těšila církev, se právě ona starala o chudé a poskytovala jim určitý druh sociální pomoci. V této době tato pomoc obsahovala většinou stravu, oblečení či zajištění noclehu, nikoli však peněžité dávky.

Později ve středověku začalo mezi horníky docházet k vytváření svépomocných podpůrných spolků, které se zaměřovaly na pomoc práce neschopným, starým a podporovaly pozůstalé členy rodin. Především ostatní

horníci, kterým se určitá část jejich výplaty strhávala za tímto účelem, takto přispívali do tzv. hornických podpůrných pokladen, ze kterých se následně potřebné finanční prostředky vyplácely výše zmíněným. Později se k těmto příspěvkům částečně přidali i majitelé dolů.

1.2. Vznik moderních systémů sociálního zabezpečení

Moderní systémy sociálního zabezpečení u nás vznikají až v 19. století a to v důsledku reforem Marie Terezie a jejího syna Josefa II¹, přílivu venkovanů do měst a v důsledku rozvoje průmyslové výroby.²

Základem pro náš systém, ale i systém sociálního zabezpečení evropských zemí a zároveň prvním takto moderním systémem, se stal sociální systém Otto von Bismarcka. Ten během let 1883-1889 v Německu uzákonil povinné nemocenské, úrazové, starobní a invalidní pojištění.

Povinné sociální pojištění pak bylo o pár let později uzákoněno i pro Rakousko-Uhersko (vč. českých zemí), konkrétně v roce 1888 zavedl předseda vlády Eduard Taaffe úrazové pojištění a nemocenské pojištění dělníků.

Pojištěné těhotné ženy měly díky tomu nárok na peněžitou podporu ve formě nemocenské a to po dobu 4 týdnů po porodu, rovněž měly nárok na pomoc od porodní asistentky, bezplatné léky a další léčebné pomůcky související s porodem.

I když v těchto pojištěních vidíme jakýsi základ pro současné pojišťovací systémy, je důležité si uvědomit, že ačkoliv vše probíhalo pod taktovkou státu, na rozdíl od počátků sociálního zabezpečení, toto pojištění se stále týkalo pouze úzkého okruhu osob a to dělníků (později i úředníků), nikoliv všech zaměstnanců, jak je tomu v současnosti.

¹ Např. patent o zrušení nevolnictví a penzijní normály

² KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0, str.12

1.3. Vývoj sociálního zabezpečení od roku 1918 až do konce 2. světové války

Se vznikem Československa logicky vyvstala i další potřeba úpravy nejen práva sociálního zabezpečení v zákonech uspokojivějším způsobem. Vzhledem k poválečné situaci nikoho asi nepřekvapí, že zde vyvstala potřeba právní úpravy v oblasti péče o zraněné vojáky a jejich pozůstalé a tak hned v roce 1919 vznikl zákon o organizaci péče o válečné poškozence. Pozvolna rovněž docházelo k novelizaci předpisů, převzatých z Rakousko-Uherska a k dalšímu přijímání zákonů v oblasti práva sociálního zabezpečení.

Prvním významným zákonem byl zákon č. 221/1924 Sb. z.a.n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Hlavním účelem tohoto zákona, jak už název napovídá, bylo otevření pojištění širokému okruhu osob, které se tak musely podílet na tomto druhu sociálního pojištění, neboť bylo ze zákona povinné.

Z nemocenského pojištění byly vypláceny dávky a to pomoc v nemoci, pomoc v mateřství a pohřebné. Pomoc v mateřství byla poskytována 6 týdnů před porodem a dalších 6 týdnů po porodu a to ve výši nemocenského pojištění. Vše zmíněné vyplácely nemocenské pojišťovny.

Z invalidního a starobního pojištění se pak poskytovaly důchody: invalidní, starobní, vyrovnávací příplatky k těmto dvěma důchodům, důchod vdovský a vdovecký, odbytné a v poslední řadě i důchod sirotčí.³

Ačkoliv tento zákon byl první důležitou reformou v oblasti práva sociálního zabezpečení, a díky němu bylo pojištěno značné množství zaměstnanců, nedošlo ke sjednocení sociálního pojištění. V tomto kontextu můžeme zmínit například státní zaměstnance a soukromé úředníky, kteří byli z tohoto zákona výslovně vyloučeni, jejich pojištění tak bylo upravováno jiným, pro ně výhodnějším zákonem.

V roce 1925 byl schválen zákon č. 221/1925 Sb. z. a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců. Civilní zaměstnanci ve službě státu, státních

³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 14

podniků a veřejných fondů státem spravovaných, příslušníci četnictva a učitelé, tak byli pojištěni dle toho zákona, nikoliv dle zákona z roku 1924.⁴

V rámci okupace tehdejšího Československa došlo k určitým změnám v oblasti sociálního zabezpečení, nicméně tyto úpravy nepřinesly žádné významné zlepšení v postavení zaměstnanců a jejich ochrany.

Významné reformy v této oblasti pak nastaly až po konci 2. světové války.

1.4. Vývoj sociálního zabezpečení po 2. světové válce

Nejvýznamnějším zákonem tohoto období je bezesporu zákon č. 99/1948 Sb. z. a n., zákon o národním pojištění, ve kterém se konečně promítlo sjednocení, do té doby značně roztržité, právní úpravy v oblasti sociálního pojištění.

Došlo tak k jakémusi zrovnoprávnění dělníků a státních zaměstnanců v oblasti pojištění a ke zvýšení dávek. Povinnost pojištění zůstala zachována a celé toto národní pojištění bylo realizováno výhradně prostřednictvím Ústřední národní pojišťovny.

Po roce 1948, vzhledem k politické situaci v naší zemi, byly naše právní předpisy značně ovlivňovány Sovětským svazem, právo sociálního zabezpečení tak nebylo výjimkou a nutně muselo dojít k dalším reformám.

První reformou byl zákon č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákon č. 55/1956 Sb. o sociálním zabezpečení.

Podle zákona o nemocenském pojištění zaměstnanců byla poskytována bezplatně všeobecná zdravotní péče, kterou hradil stát, stejně jako nemocenské dávky. Později v souladu s rodinnou politikou tehdejší vlády byl tento zákon doplněn zákonem č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění.

Druhou reformu tvořil zákon č. 101/1964 Sb. o sociálním zabezpečení a zákon č. 103/1964 Sb. o sociálním zabezpečení rolníků, ve kterých se promítl zhoršující

⁴ CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-374-2. str. 43

se hospodářský vývoj země a došlo ke zhoršení úrovně důchodového zabezpečení.⁵

V 70. letech pak docházelo k dalším, méně významným změnám, do kterých se promítala snaha státu o zvýšení populace. Vzhledem ke špatnému hospodářskému vývoji nebylo možné pokračovat v podobně štědrém duchu.

Až v roce 1985 se zde opět začaly objevovat snahy o zlepšení sociální politiky, respektive snahy získat si občany pomocí vstřícnější sociální politiky a byl tak později přijat zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním pojištění.⁶

1.5. Vývoj sociálního zabezpečení po roce 1989

Po pádu komunismu a s tím jasnou změnou ve směřování naší země, došlo k mnoha změnám v oblasti zákonodárství, nejen práva sociálního zabezpečení a to i přesto, že některé oblasti sociálního zabezpečení byly na velmi dobré úrovni, zejména ty, týkající se zabezpečení rodin s dětmi.

Jako první významný zákon v této oblasti vznikl zákon č. 463/1991 Sb. o životním minimu, který poskytoval a dodnes jeho následovník poskytuje jakousi poslední záchrannou síť pro osoby v sociální nouzi.

Dalším významnou změnou bylo vytvoření všeobecného zdravotního pojištění, které již nebylo závislé na státu a od této doby až do současnosti je poskytováno prostřednictvím zdravotních pojišťoven.

V roce 1995 byl následně přijat zákon o důchodovém pojištění.

V témže roce ještě vznikl zákon o státní sociální podpoře, který sjednotil doposud roztržštěnou právní úpravu této oblasti a dávky poskytované ze strany státu rozdělil na testované a netestované (v závislosti na tom, zda je pro vyplacení potřeba hledět na výše příjmů dané rodiny či nikoliv). Tento zákon od té doby prošel mnoha novelizacemi a platí dodnes.

Velmi významným rokem z hlediska změn v právu sociálního zabezpečení byl také rok 2006, kdy došlo k přijetí nového zákona o sociálních službách, zákona o

⁵ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 16

⁶ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 16

úrazovém pojištění, zákona o pomoci v hmotné nouzi, zákona o nemocenském pojištění a zákoníku práce.⁷

Vzhledem k tématu mé diplomové práce je pro nás nadále významný i rok 2011, kdy začalo být porodné poskytováno jako dávka závislá na příjmu, a ne jako netestovaná dávka, jako tomu bylo doposud.

Rok 2017 následně dal za vznik nové dávce nemocenského pojištění, která značně pomáhá čerstvým rodičům, tato dávka se nazývá otcovská. Tato novela zákona o nemocenském pojištění nabyla účinnosti 1.2.2018. Původně bylo možné čerpat otcovskou pouze jeden týden, v současnosti se však jedná již o týdny dva respektive o 14 kalendářních dnů. Následující novelizací v témže roce pak byla zavedena další nová dávka nemocenského pojištění a to dlouhodobé ošetřovné.

S účinností od 1.1.2018 také došlo k omezení horní hranice čerpání rodičovského příspěvku, která činila částku 11 500,- Kč. Též došlo k samotnému zvýšení rodičovského příspěvku z 220 000,- Kč na 300 000,- Kč, v případě vícerčat se jednalo o částku 450 000,- Kč.

Vzhledem ke zvyšujícím⁸ se životním nákladům došlo napříč politickým spektrem ke shodě ohledně nutnosti navýšení rodičovského příspěvku. Z již zmiňované částky 300 000,- Kč došlo k navýšení o částku 50 000,- Kč, tedy celkem je možné v případě narození jednoho dítěte čerpat částku 350 000,- Kč, v případě narození vícerčat se jedná o částku 525 000,- Kč. Zároveň však, ale byla doba čerpání rodičovského příspěvku zkrácena ze 4 let na roky 3. Ačkoliv tato novelizace zákona o státní sociální podpoře nabyla účinností 1.1.2024, tyto změny se aplikují výhradně na děti narozené v tomto nebo po tomto datu. Pro děti a zejména rodiče dětí narozených v předešlých letech nebo i jen měsících se nic nemění.

⁷ CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-374-2. str. 49

⁸ Inflation, spotřebitelské ceny. Online. 18.1.2024. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/inflace_spotrebitelske_ceny. [cit. 2024-02-06]

2. Sociální zabezpečení v rámci Evropské unie

V současné době tvoří Evropskou unii 27 států, přičemž právo sociálního zabezpečení se více či méně liší v každém tomto státě. Uvážíme-li navíc množství volně pohybujících se osob napříč celou Evropskou unií, je jasné, že i oblast práva sociálního zabezpečení musí být na této úrovni regulována.

Tato regulace se děje prostřednictvím dvou metod, prostřednictvím koordinace a harmonizace.

Harmonizace je používána méně často, neboť zajišťuje, že daný právní institut bude v každém členském státě upraven stejně.⁹ Přesvědčit takové množství členských států s odlišnými právními řády ke změně svého vnitrostátního práva není jednoduché, což je také důvod proč je tato metoda používána podstatně méně.

Naopak metoda koordinace je užívána velmi často, tvoří tak hlavní část práva sociálního zabezpečení Evropské unie a uplatňuje se prostřednictvím tzv. koordinačních předpisů. Ty stanovují, kdy a za jakých podmínek se uplatní vnitrostátní právo daného státu, přičemž do něj nijak nezasahují.¹⁰

Ani samotná metoda koordinace není jednoduchou záležitostí, a proto se pro účely její jasnější aplikace vytvořily níže uvedené zásady.

Zásady:¹¹

- Rovné zacházení
- Použití jednoho právního řádu
- Sčítání dob pojištění
- Zachování nabytých práv
- Zásada stejného posuzování skutečností

Zásada rovného zacházení je uvedena již v primárním právu Evropské unie a to v čl. 18 SFEU, kde je jasně zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní

⁹ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 248

¹⁰ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 248

¹¹ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-439-1. str. 50

příslušnosti. Blíže na oblast sociálního zabezpečení se pak zaměřilo Nařízení 883/2004, které stanovilo, že „*Nestanoví-li toto nařízení jinak, požívají osoby, na které se toto nařízení vztahuje, stejné dávky a mají podle právních předpisů kteréhokoliv členského státu stejné povinnosti jako jeho státní příslušníci.*“¹²

Největším problémem zásady použití jednoho právního řádu je určit příslušný právní řád, dle kterého se následně bude postupovat. Zpravidla je příslušným státem stát výkonu výdělečné činnosti dané osoby.

Zásada sčítání dob pojištění se uplatňuje, neboť migrující pracovníci pracují během svého života v různých členských státech, ve kterých se následně účastní i systémů sociálního pojištění. V momentě, kdy členské státy podmiňují vyplacení dávek např. v mateřství minimální dobou pojištění, bylo by pro tyto migrující pracovníky velmi těžké tuto podmínku v daném státě splnit. Dochází tak k sečtení dob pojištění ve všech členských státech, nejenom v tom, kde chce pracovník dávku čerpat. Na základě této sečtené doby pojištění je pak dávka vyplacena, či nikoliv.

Zásada zachování nabytých práv se týká pouze peněžitých dávek a spočívá v tom, že jakmile dojde k nároku na vyplacení dávky „*nelze jí snížit, změnit, pozastavit, odejmout, nebo konfiskovat z toho důvodu, že příjemce nebo jeho rodinní příslušníci bydlí v jiném členském státě než ve státě, ve kterém se nachází instituce odpovědná za poskytování dávek.*“¹³

Zásada stejného posuzování skutečností vyplynula z praxe koordinace a judikatury SDEU a vychází se zásady rovnosti. Příslušné instituce jsou povinny hodnotit stejně dávky sociálního zabezpečení, příjmy, některé skutečnosti a události a to i v případech, kdy nastanou v jiném členském státě podle právního předpisu tohoto členského státu. Zjednodušeně řečeno vše výše uvedené musí mít pro daný stát stejný význam, jakoby dávky nebo příjmy byly pobírány podle jeho vnitrostátních předpisů.¹⁴

¹² čl. 4 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

¹³ čl. 7 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

¹⁴ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 276

2.1. Vybrané dávky sociálního zabezpečení pro těhotné zaměstnankyně

Dávky v mateřství

Dávky v mateřství jsou buď věcné nebo peněžité povahy. Věcné dávky spočívají zejména v zajištění porodu a následné péči o narozené dítě a matku. Peněžité dávky pak slouží jako náhrada mzdy, kterou matka nemohla z důvodu svého těhotenství a začátku mateřství pobírat.

Vzhledem k tomu, že podpora rodin a s ní spojená porodnost je podporována napříč státy celé Evropské unie, je rozumné, že i tato oblast sociálního zabezpečení je v rámci EU koordinována prostřednictvím výše zmíněných zásad.

Těhotná žena má tak nárok na stejné dávky v mateřství jako občané dané země. V případě zdravotní péče je nutností na vyplacení věcných dávek pojištění dané těhotné ženy.

Jistým omezením v této oblasti je pak snaha EU, aby nedocházelo k vycestování právě za účelem pobírání těchto dávek. Nicméně ne vždy lze jasné tyto případy identifikovat a tak není zcela vyloučené, že k nim dochází i v současnosti.¹⁵

Čerpání nemocenské z důvodu těhotenství

Při čerpání peněžitých dávek v nemoci se rovněž postupuje podle výše zmíněných koordinačních zásad.

Před přiznáním dávek nemocenské je nutné nejdříve posoudit zdravotní stav těhotné ženy a zda se v jejím případě jedná o tzv. rizikové těhotenství při kterém žena, aniž by ohrozila zdraví svoje či nenarozeného dítěte, není schopna pracovat. Posouzení zdravotního stavu probíhá stejným způsobem jako posouzení zdravotního stavu místních pracovníků. Pokud lékař shledá ženu práce neschopnou, zašle potvrzení o pracovní neschopnosti spolu s žádostí o přiznání dávky příslušné instituci. Ta pokud neshledá důvod pro další lékařské vyšetření dávku poté vyplatí těhotné ženě.¹⁶

¹⁵ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-439-1. str. 121

¹⁶ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-439-1. str. 115-116

Rodinné dávky

Rodinnou dávku Evropská unie definuje jako: „*všechny věcné nebo peněžité dávky určené k vyrovnání rodinných výdajů, s výjimkou záloh na výživné a zvláštních dávek při narození dítěte a při osvojení dítěte uvedených v příloze I.*“¹⁷

Příčemž se opět obecně postupuje dle koordinačních pravidel, nicméně jsou zde i vlastní specifické problémy, které je třeba řešit.

Tím nejčastějším problémem bývá určit, jaký stát je povinen vyplatit konkrétní rodinnou dávku, pokud rodiče dítěte pracují a bydlí v různých členských státech Evropské unie. Obecně platí, že daný rodič má nárok na rodinné dávky v souladu s předpisy státu i pro ty rodinné příslušníky, kteří bydlí v jiných členských státech do stejné míry, jako kdyby bydleli v témže členském státě.¹⁸ V případě, že dle tohoto kritéria dojde k souběhu dávek, uplatní se právo přednosti dle čl. 68 Nařízení č. 883/04.

¹⁷ čl. 1 písm. z) NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

¹⁸ čl. 67 NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

3. Ochrana zaměstnankyň v těhotenství na mezinárodní úrovni

Důležitost práva sociálního zabezpečení potvrzuje skutečnost, že i toto odvětví práva je upraveno nejen na vnitrostátní a unijní úrovni, ale také na úrovni mezinárodní. Tuto úpravu na mezinárodní úrovni můžeme vnímat jako jakýsi naprostý základ práva sociálního zabezpečení těhotných zaměstnankyň, který je následně prostřednictvím EU a zejména vnitrostátního práva dále rozvíjen.

Nejdůležitějším pramenem mezinárodního práva jsou mezinárodní smlouvy, které dělíme na smlouvy dvoustranné a mnohostranné.

Nicméně za zmínku rozhodně stojí i Všeobecná deklarace lidských práv. Ta není mezinárodní smlouvou, je právně nezávazná, ale slouží jako výchozí dokument pro nejen níže uvedené mezinárodní smlouvy, ale i pro mnoho dalších.

3.1. Mnohostranné mezinárodní smlouvy přijaté v rámci OSN a MOP

Co se mnohostranných mezinárodních smluv přijatých v rámci OSN týká, tou nejdůležitější bude pravděpodobně Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Ten přiznává zvláštní ochranu matkám v přiměřené době před porodem a po něm, přičemž by měla být v této době matkám poskytnuta placená dovolená nebo dovolená s odpovídajícími požitky sociálního zabezpečení.¹⁹

Dalším a stejně důležitým je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který přiznává rodině, jakožto přirozené a základní jednotce společnosti, právo na ochranu společnosti a státu.²⁰

V rámci MOP pak byla dále přijata například Úmluva o minimální normě sociálního zabezpečení. Jak název napovídá, stanovuje minimální míru sociálního zabezpečení. V části VIII. Se pak věnuje výhradně dávkám v mateřství.²¹

¹⁹ Čl. 10 bod 2 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

²⁰ Čl. 23 bod 1 Mezinárodním paktu o občanských a politických právech

²¹ Část VIII. Úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení

3.2. Mnohostranné smlouvy přijaté v rámci Rady Evropy

Evropská sociální charta nepodléhá ratifikaci ze strany jednotlivých států jako celek, neboť si je vědoma rozdílností právních řádů zemí Rady Evropy. A tak je třeba dodržovat pouze 5 ze 7 článků a to ty, kterým je přikládán největší význam.²²

Ochranu zaměstnaných těhotných žen upravuje čl. 8., ten například ženám zajišťuje před a po porodu placené volno nejméně na 12 týdnů a znemožňuje dát ženám výpověď, když tuto mateřskou dovolenou čerpají.²³

Evropský zákoník sociálního zabezpečení vychází z mezinárodní úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení, o které jsem psala výše a stejně jako tato úmluva i on má za cíl stanovit minimální standarty v oblasti práva sociálního zabezpečení. V části VIII., která upravuje dávky v mateřství je jasně stanoveno, že krytou sociální událostí je těhotenství, porod a jejich následky.²⁴ Blíže je tu pak specifikováno i to, že daná zdravotní péče musí zahrnovat alespoň péči před porodem a po porodu poskytnutou lékařem nebo diplomovanou porodní asistentkou, případně hospitalizaci, pokud je nezbytná.²⁵

3.3. Dvoustranné mezinárodní smlouvy

Dvoustranné mezinárodní smlouvy upravují problematiku mezi Českou republikou a dalším státem, přičemž se nesmí jednat o členský stát EU, neboť tuto oblast sociálního zabezpečení v rámci EU upravuje unijní právo. V praxi, ale může nastat situace, kdy byly některé tyto smlouvy se členským státem EU již dříve uzavřeny, tyto smlouvy zůstávají i nadále v platnosti, ale nedochází k jejich aplikaci. Dvoustranné smlouvy byly buďto uzavřeny již Českou republikou nebo jejím předchůdcem.

Vzhledem k množství ukrajinských pracovníků v České republice, rozhodně stojí za zmínku mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení, kterou

²² GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 81

²³ čl. 8 Evropské sociální charty

²⁴ čl. 47 Evropského zákoníku sociálního zabezpečení

²⁵ čl. 49 Evropského zákoníku sociálního zabezpečení

ČR uzavřela s Ukrajinou a jež vstoupila v platnost 1.4.2003²⁶. Ta mezinárodní smlouva upravuje důchodové a nemocenské pojištění občanů ČR a Ukrajiny.

Ohledně peněžitých dávek v nemoci a mateřství je zde jasně stanoveno, že jsou vypláceny podle právních předpisů země, ve které je osoba pojištěna, což je zpravidla země, kde daná osoba pracuje.

Nicméně těchto dvoustranných smluv v oblasti sociálního zabezpečení je v České republice celá řada a my ji například uzavřeli i s Ruskem, USA, Japonskem či Sýrií.²⁷

²⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Česká republika a Ukrajina*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/-/ukrajina>. [cit. 2024-03-16].

²⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Přehled smluv uzavřených ČR: Přehled dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení sjednaných Českou republikou*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/prehled-smluv-uzavrenych-cr>. [cit. 2024-03-16].

4. Sociální zabezpečení těhotných zaměstnankyň v České republice

Už od počátku věků je rodina vnímána jako jakýsi základ každé společnosti a její existence je nevyhnutelně spojována s jejím přežitím. Nikoho tak nemůže překvapit, že jedním z hlavních bodů práva sociálního zabezpečení je podpora rodin, kam bezesporu spadá i podpora těhotných žen.

Dávky sociálního zabezpečení a s ní spojená finanční situace jedinců ve společnosti hrají značnou roli při plánování žen i mužů si rodinu pořídit. Proto je pochopitelné, že je zde určitá snaha o zvýšení určitých příspěvků v této oblasti, důkazem toho je naposledy zvyšovaný příspěvek rodičovský.

Samotná podpora rodin se však nesmí omezit pouze na tyto dávky sociálního zabezpečení, neboť se poslední dobou jasně ukazuje, že velký vliv na počet dětí v rodině má i dostupnost dětských skupin pro děti mladších tří let²⁸ a smutný fakt, že to jsou právě ženy, které jsou po finanční stránce za své mateřství a následné rodičovství do určité míry trestány, neboť to bývají primárně ony, kdo péči o dítě osobně zajišťují. Následně jim tak z hlediska uplatnění na trhu práce rodičovství rozhodně neprospívá, ať už se bavíme o několikaleté pauze v rámci mateřské a rodičovské dovolené, následné nutnosti uzpůsobit pracovní dobu tak, aby byla schopna vyzvedávat děti ze školských zařízení nebo její častější absenci v práci spojenou s nemocí potomků.

Toho všeho si jsou ženy samozřejmě velmi dobře vědomy a dle toho přizpůsobují své rodinné plány do budoucna. Řešení je samozřejmě nasnadě a tím je dle mého názoru právě rovnoměrnější rozdělení péče o děti v rodině, zpřístupnění částečných úvazků, ale hlavně zajištění kvalitního a dostupného předškolního vzdělávání. Nicméně nic z toho není jednoduše proveditelné a vyžaduje to celospolečenskou změnu.

²⁸ Porodnost zvýší dostupná péče o malé děti, ne dávky, ukazují výzkumy. KÖNIGOVÁ, Marie a Jiří MACH. *Novinky.cz* [online]. 25.7.2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-porodnost-zvysi-dostupna-pece-o-male-deti-ne-davky-ukazuji-vyzkumy-40291020>

4.1. Těhotenství jako právní skutečnost v oblasti práva sociálního zabezpečení

Obecně platí, že právní skutečnosti jsou okolnosti se kterými je spojován vznik, změna nebo zánik subjektivních práv a povinností.²⁹

Příčemž tyto skutečnosti dělíme dle toho zda vznikají na základě vůle subjektu či nikoliv a zda jsou v souladu s právem nebo ne, tj. na protiprávní jednání, právní stav, právní událost a protiprávní stav.

Z hlediska práva sociálního zabezpečení a zejména pak z hlediska těhotenství je pro nás nejdůležitějším druhem právní skutečnosti právní událost, tu v této oblasti nazýváme událostí sociální.

4.2. Těhotenství jako sociální událost

Sociální událost a její vznik negativně ovlivňuje život osob, které postihla, zvyšuje jejich životní náklady či v jejím důsledku dochází ke snížení příjmů. Cílem práva sociálního zabezpečení je tyto negativní důsledky zmírnit. Příčemž není relevantní, zda k sociální události došlo nahodile nebo za přičinění dané osoby, přeci jen v případě těhotenství se tak trochu úmysl očekává.

Tyto sociální události dělíme dle jejich příčin na biologicky podmíněné a sociogenní sociální události.

Biologická podmíněná sociální událost jak název napovídá, pochází z biologické stránky každého člověka, přičemž jí můžeme dále ještě dělit na přirozenou a nepřirozenou. V případě nepřirozené biologické sociální události hovoříme například o úrazu, v případě přirozené události můžeme zmínit například právě těhotenství a mateřství.

Sociogenní sociální události pak mají původ v postavení jedince ve společnosti, zde se jedná zejména o nezaměstnanost.

Těhotenství a mateřství jak je výše uvedeno, je přirozená biologicky podmíněná sociální událost, kdy v důsledku otěhotnění a později mateřství, dojde k podstatnému snížení, či ztrátě schopnosti výdělečné činnosti a navíc ke zvýšení

²⁹ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 56

výdajů domácnosti v souvislosti s přípravou na nenarozené dítě a jeho následné zaopatřování.³⁰

Snížení a ztráta schopnosti výdělečné činnosti těhotné ženy se kompenzuje prostřednictvím vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství či prostřednictvím nemocenského pojištění, kdy jde žena na tzv. rizikové těhotenství.

Před porodem pak ztrátu schopnosti výdělečné činnosti řeší mateřská dovolená, která přesahuje i do období po narození dítěte. Na ní pak zpravidla navazuje dovolená rodičovská.

S nemalými finančními náklady v důsledku narození dítěte pak rovněž může pomoci i jednorázová dávka nazvaná porodné.

4.3. Sociální zabezpečení v České republice obecně

Osobně si myslím, že úroveň sociálního zabezpečení odráží míru vyspělosti státu, neboť to, jakým způsobem se dokážeme postarat o ty nejzranitelnější a nejpotřebnější dost vypovídá nejen o tom, jak ekonomicky dobře, na tom jako stát jsme, ale také o tom jací lidé v něm žijí, jaké jsou jejich priority a vůbec směřování státu.

Je jasné, že nemůžeme zajistit, aby se měli všichni stejně dobře, o to už se v minulosti někteří lidé i u nás pokoušeli s poněkud ne moc dobrými výsledky, eufemisticky řečeno, ale rozhodně bychom měli všem potřebným skupinám lidí zajistit jistý minimální životní standard a lidsky důstojný život. A právě to prostřednictvím práva sociálního zabezpečení, potažmo naší sociální politiky činíme, či se o to alespoň pokoušíme.

4.3.1. Ovlivňování sociálního zabezpečení

System sociálního zabezpečení není neměnný, v minulosti prošel značnými změnami a v budoucnu ho bezpochyby ještě další zásadní změny čekají. Tyto změny jsou ovlivňovány různými faktory: vnitřními a vnějšími³¹.

³⁰ ŠTANGOVÁ, Věra a LANG, Roman. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-856-3. str. 19

³¹ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 44-52

Vnitřní faktory

Vnitřními faktory se rozumí takové faktory, které vznikají uvnitř daného státu, kdy reagují na potřeby obyvatel, případně i na jejich smýšlení a názory.

Prvním vnitřním faktorem je hospodářský vývoj společnosti. Systém sociálního zabezpečení je vcelku nákladný a je třeba ho z něčeho financovat. Logicky tak lze předpokládat, že čím bohatší země je, tím lepší systém sociálního zabezpečení bude mít, nicméně to není až takto prosté a vliv zde má samozřejmě i ochota lidí tyto prostředky do tohoto systému poskytovat i přes to, že je mají. Rovněž to závisí i na dále zmíněných faktorech.

Mezi ně patří i demografická situace. Každý stát by měl v rámci systému sociálního zabezpečení zohlednit počet ekonomicky aktivních a neaktivních obyvatel, jejich pohlaví, porodnost, průměrný počet dětí v rodině, úmrtnost, průměrný věk dožití a migraci. Dále bývá uvedena i rozvodovost a sňatečnost, nicméně manželství už dávno není jakousi „podmínkou“ pro založení rodiny a význam tohoto ukazatele je tak upozaděn. Jen pokud skutečně všechna tyto hlediska v rámci systému sociálního zabezpečení zohledníme, jen tak může být sociální zabezpečení a jeho dílčí systémy udržitelné. Česká republika toto minimálně v oblasti důchodového pojištění hrubě podcenila, i když těžko věřit, že si předchozí vlády neuvědomily problematiku spojenou s vysokým počtem budoucích ekonomicky neaktivních obyvatel. Spíše to na mě působí dojmem, že doufali, že to nebudou právě oni, kdo tuto situaci bude muset řešit. To by nepochybně znamenalo ztrátu jejich politické popularity, neboť tyto změny nejsou většinou veřejností přijímány pozitivně. Je tak jen otázkou času, kdy se tento systém důchodového pojištění v současné podobě zhroutí³². V tomto kontextu tak jen můžeme doufat, že co nejdříve dojde k jeho skutečné a efektivní změně, jakkoliv nepopulární bude.

Poslední druh vnitřního faktoru souvisí se smýšlením obyvatelstva, jedná se o etické názory a tradice. Ty mají od nepaměti na celou naši společnost nezanedbatelný vliv. Ačkoli tyto tradice a etika mohou jaksi garantovat stabilitu systému sociálního zabezpečení, jsem spíše zastáncem toho, aby se lidé

³² Tikající bomba: Důchodový systém je na hraně kolapsu. Jak dlouho vydrží? KABRHELOVÁ, Lenka. *Seznam Zprávy* [online]. 4.11.2022 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-5-59-duchodova-reforma-je-tikajici-bomba-politici-chodi-kolem-horke-kase-218353>

rozhodovali spíše pragmaticky a logicky a nenechali setrvačnost a obavy ze změny omezovat jejich možnosti a potenciál.

Vnější faktory

Těmito faktory jsou skutečnosti, které mají státní přesah, jedná se zejména o mezinárodní situace, v současné době zejména o válku na Ukrajině, která mimo jiné způsobila zvýšenou migraci ukrajinských občanů do České republiky.

Ale patří sem i například zahraniční politika našeho státu, která je do značné míry ovlivněna Evropskou unií, které jsme členem.

4.3.2.Principy

Sociální zabezpečení je založeno na několika základních principech, skrze které se následně uskutečňuje.

Jedná se o princip sociální spravedlnosti, sociální solidarity, subsidiarity a princip participace.³³

Princip sociální spravedlnosti je asi nejkomplicovanější, neboť definovat spravedlnost není jednoduché a pokud se nám to i tak podaří, je možné, že vzhledem k neustálému společenskému vývoji, dojde ke změně samotné definice spravedlnosti.

Princip sociální solidarity spočívá v solidaritě intergenerační a intragenerační. Intergenerační je napříč generacemi, kdy ekonomicky aktivní obyvatelé jsou solidární s ekonomicky neaktivními obyvateli tj. důchodci. Intragenerační pak spočívá v solidaritě v rámci jedné generace mezi bohatými a chudými.

Princip subsidiarity vychází z toho, že jedinec by se měl o sebe primárně postarat svépomocí, nicméně připouští i situace, kdy toho schopen není. Vytváří tak určitou posloupnost toho, jak by mělo být o jedince postaráno. Primárně se o sebe stará jedinec sám, pokud toho není schopen, očekává se, že tak učiní jeho rodina a blízcí. V momentě kdy i tento způsob selže, nastupuje stát, který by se o daného jedince měl postarat.

³³ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 18-19

Na principu participace, neboli účasti, funguje například náš systém nemocenského pojištění. Je nutné, aby se na něm jedinec nejdříve určitým způsobem podílel, jen tak z něj pak může v případě potřeby čerpat finanční prostředky.

4.4. Systém sociálního zabezpečení

Samotný systém sociálního zabezpečení v České republice můžeme rozdělit do tří subsystémů:³⁴

- Sociální pojištění
- Státní sociální podpora
- Sociální pomoc

Přičemž toto řazení není náhodné, ale jedná se o posloupnost, kdy sociální pomoc tvoří jakousi poslední záchrannou síť předtím, než jedinec upadne do chudoby.

4.4.1. Sociální pojištění

Je nejdůležitějším subsystémem a je povinné. V České republice jsou dva typy sociálního pojištění.

Prvním je pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Samotné pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje jak nemocenské pojištění tak i pojištění důchodové. Druhým typem sociálního pojištění je zdravotní pojištění.

4.4.1.1 Pojistné na sociální zabezpečení

Nemocenské pojištění

U nemocenského pojištění je výjimka z povinnosti u OSVČ, volba zda se jej budou účastnit je tak pouze na nich. Tuto možnost dobrovolnosti, ale rozhodně nemají zaměstnanci, pro které je toto pojištění povinné. Logicky ho pak ale ty OSVČ, které nejsou pojištěny, nemohou užívat a čerpat z něj v případě potřeby.

³⁴ ŠTANGOVÁ, Věra a LANG, Roman. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-856-3. str. 14

Důchodové pojištění

Důchodové pojištění již musí hradit všichni. Vybrané pojistné pak putuje do státního rozpočtu a slouží k vyplácení nemocenských dávek a důchodů, přičemž není žádným tajemstvím, že příjmy z důchodového pojištění dlouhodobě nepokrývají výplaty důchodů.³⁵ Tento systém důchodového pojištění je tak naprosto neudržitelný a do budoucna se neobejde bez úprav. Nicméně vzhledem k tématu mé diplomové práce se mu dále blíže věnovat nebudu.

4.4.1.2 Zdravotní pojištění

Druhým typem sociálního pojištění je pojistné na zdravotní pojištění, které je rovněž povinné. Na rozdíl od předchozího pojistného toto pojistné je odváděno na ten účet zdravotní pojišťovny, u které je jedinec pojištěn. V současnosti je v České republice 7 zdravotních pojišťoven, tou největší je Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky.³⁶ Zdravotní pojištění tak stojí mimo stát a je výhradně v díkci zdravotních pojišťoven, které se ale samozřejmě musí řídit právními předpisy zákonodárců.

4.4.2. Státní sociální podpora

Patří do nepojistného subsystému, k jejímu čerpání tak není nutné účastnit se jakéhokoliv pojištění. Zejména se jedná o rodinné dávky, jež vyplácí stát. Ty dělíme na testované nebo netestované. U testovaných se zkoumá rodinný příjem žadatele, tento druh dávek zahrnuje přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. U netestovaných dávek je výše příjmu irelevantní, patří sem rodičovský příspěvek a pohřebné.

4.4.3. Sociální pomoc

Sociální pomoc můžeme rozdělit ještě do dalších subsystémů.³⁷

³⁵ MINISTERSTVO FINANČÍ ČR. *Hospodaření systému důchodového pojištění*. Online. 2013, 21.2.2024. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>. [cit. 2024-03-16].

³⁶ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zdravotní pojišťovny*. Online. 2018, 19.2.2024. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/zdravotni-pojistovny-2/>. [cit. 2024-03-16].

³⁷ ŠTANGOVÁ, Věra a LANG, Roman. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-856-3. str. 15-16.

Prvním jsou dávky pomoci v hmotné nouzi, do kterých se řadí příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Druhým subsystémem jsou sociální služby, v rámci kterých je poskytován i příspěvek na péči. Ten je určen osobám neschopným se o sebe postarat samy.

V neposlední řadě sem patří i dávky pro osoby se zdravotním postižením, ty zahrnují příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcky. Cílem tohoto druhu dávek je zmírnit nepříznivé následky, které mají svoji příčinu ve zdravotním postižením žadatele a ulehčit mu návrat do společnosti.

4.5. Financování sociálního zabezpečení

Vzhledem k objemu a především rozdílnosti subsystémů sociálního zabezpečení není jejich financování jednotné. Z tohoto důvodu je zpravidla děleno na tři části³⁸:

- Státní sociální podpora, jako subsystém financován výhradně z finančních prostředků státu
- Nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění, jako subsystém, který je financován pojistnými prostředky
- Sociální pomoc, která je financována z více zdrojů a pasivní politika zaměstnanosti

4.5.1. Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je hrazena státem dle § 1 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře.

4.5.2. Nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění

Nemocenské a důchodové pojištění je primárně financováno z nemocenského pojištění, důchodového pojištění a z příspěvku na politiku zaměstnanosti. Toto pojistné jsou zaměstnanci povinni platit, v praxi je za ně však odvádí plátce mzdy tj. zaměstnavatel.

³⁸ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 120-121

Poplatníky nemocenského a důchodového pojištění jsou zaměstnanci, OSVČ, zaměstnavatelé a osoby, které se dobrovolně účastní důchodového pojištění.

Veřejné zdravotní pojištění je od státu oddělené, finanční prostředky na poskytování zdravotní péče jsou placeny přímo zdravotním pojišťovnám a to těm, u kterých jsou (nejen) zaměstnanci pojištěni. Tyto finanční prostředky jsou poté přerozdělovány a používány na úhrady zdravotní péče.

Poplatníky veřejného zdravotního pojištění jsou v ČR zaměstnanci, OSVČ, zaměstnavatelé, ale i osoby bez zdanitelných příjmů. Pro všechny tyto zmíněné se jedná o pojištění povinné, dobrovolnou účast na zdravotním pojištěním zákon nedovoluje.

Výše pojistného na sociální zabezpečení

Výše pojistného není dána konkrétní peněžitou částkou, ale je vymezena procenty.

Výše pojistného na sociální zabezpečení u zaměstnavatele činí 24,8% z jeho vyměřovacího základu, který je prostým úhrnem vyměřovacích základů jeho zaměstnanců, přičemž rozhodným obdobím je kalendářní měsíc. Konkrétně jde 2,1% na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění a 1,2% na státní politiku zaměstnanosti.

U zaměstnance se jedná o částku 6,5 % z jeho vyměřovacího základu³⁹, kdy rozhodné období je opět kalendářní měsíc. Celá tato částka jde do systému důchodového pojištění, do té oblasti sociálního zabezpečení, která je spjata s těhotenstvím a mateřstvím nijak osobně nepřispívá.

V případě osob samostatně výdělečně činných je rozhodným obdobím celý kalendářní rok. Osoba samostatně výdělečně činná si výši vyměřovacího základu určuje sama, musí se ale jednat alespoň o 50% daňového základu. Následně pak platí částku 29,2 % z níž jde 28% procent na důchodové pojištění a 1,2% na státní politiku zaměstnanosti. V případě, že jsou ještě dobrovolnými účastníky

³⁹ Ten tvoří úhrn jeho příjmů, vyměřovací základ zaměstnance je zpravidla stejný jako jeho hrubá mzda.

nemocenského pojištění, pak navíc platí i částku 2,1% z jejich vyměřovacího základu.⁴⁰

Výše pojistného na veřejné zdravotní pojištění

V případě veřejného zdravotního pojištění se odvádí částka 13,5 % z vyměřovacího základu zaměstnance z rozhodného období, které činí kalendářní měsíc, kdy 1/3 z této částky platí zaměstnanec a 2/3 zaměstnavatel z vlastních zdrojů.⁴¹

OSVČ platí rovněž 13,5 % ze svého vyměřovacího základu, kdy vyměřovacím základem se rozumí 50% jejího příjmu po odpočtu výdajů a rozhodným obdobím je opět kalendářní rok.⁴²

4.5.3. Sociální pomoc

Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky poskytované osobám se zdravotním postižením jsou hrazeny prostřednictvím státu z jeho rozpočtu, konkrétně z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí.

Sociální služby jsou pak financovány z více zdrojů, například z dotací, darů, z plateb osob, které je užívají apod. Určitou roli zde pak hraje i práce dobrovolníků.

4.6. Organizace a správa sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení je realizováno především prostřednictvím státu, největší výjimku tvoří zdravotní pojištění, které je v dikci zdravotních pojišťoven.

Konkrétně sociální zabezpečení realizují orgány sociálního zabezpečení, kterými jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního

⁴⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výše a sazba pojistného*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/vyse-a-sazba>. [cit. 2024-03-16].

⁴¹ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. 2.4. *Plátce pojistného – zaměstnavatel*. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/2-4-platce-pojistneho-zamestnavatel>. [cit. 2024-03-16].

⁴² VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. 2.5. *Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ)*. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/2-5-osoba-samostatne-vydelecne-cinna-osvc>. [cit. 2024-03-16].

zabezpečení, okresní správy sociálního zabezpečení, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo obrany.⁴³

4.6.1. Správa nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění provádí ve většině⁴⁴ případů Česká správa sociálního zabezpečení a okresní správy sociálního zabezpečení⁴⁵.

Okresní správy sociálního zabezpečení mimo jiné rozhodují o přiznání dávek nemocenského pojištění i jejich odnětí, mají na starosti jejich výplatu ve stanovených termínech, kontrolují plnění povinností občanů a zaměstnavatelů v oblasti sociálního zabezpečení a rovněž jim poskytují v této oblasti odbornou pomoc.⁴⁶

Česká správa sociálního zabezpečení jakožto nadřízený orgán rozhoduje ohledně odvolání proti rozhodnutí okresních správ sociálního zabezpečení.

4.6.2. Správa veřejného zdravotního pojištění

Veřejné zdravotní pojištění v České republice je odděleno od státního rozpočtu a je realizováno výhradně prostřednictvím zdravotních pojišťoven, kterých je v současné době sedm a to:

- Veřejná zdravotní pojišťovna České republiky
- Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky
- Česká průmyslová zdravotní pojišťovna
- Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví,
- Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,
- Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky,
- Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.⁴⁷

⁴³ §3 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁴⁴ Např. v případě příslušníků Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR vojáku z povolání to provádí Ministerstvo vnitra/obranyspravedlnosti

⁴⁵ V Praze Pražská správa sociálního zabezpečení, v Brně Městská správa sociálního zabezpečení

⁴⁶ §6 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁴⁷ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zdravotní pojišťovny*. Online. 2018, 19.2.2024. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/zdravotni-pojistovny-2/>. [cit. 2024-03-16].

Pojištěnci odvádí danou výši pojistného do zdravotních pojišťoven, ta tyto finanční prostředky shromáždí, následně přerozdělí a na konec z nich uhradí čerpané zdravotní služby, léky apod.

V České republice má jedna z těchto pojišťoven dominantní postavení, jedná se o Veřejnou zdravotní pojišťovnu, z tohoto důvodu je tak částečně pod kontrolou státu prostřednictvím zákona České národní rady o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky⁴⁸. Tento zákon upravuje hospodaření celé pojišťovny, stanovuje její organizační strukturu, orgány, informační systém a specifikuje konkrétní přestupky, kterých se může fyzická i právnická osoba dopustit v rámci této pojišťovny.

4.6.3 Správa státní sociální podpory a sociální pomoci

Státními orgány, které zajišťují státní sociální podporu a sociální pomoc, je Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce České republiky- krajské pobočky úřadu práce a pobočka pro hlavní město Prahu.

Krajské pobočky úřadu práce ČR rozhodují o dávkách státní sociální podpory, o dávkách pomoci v hmotné nouzi, o peněžitých dávkách pro osoby se zdravotním postižením a o vydání průkazu osoby se zdravotním postižením. Tyto dávky jsou těmito pobočkami také následně i vypláceny.⁴⁹

Ministerstvo práce a sociálních věcí, jakožto orgán nadřízený, zejména kontroluje a řídí celý tento systém státní sociální podpory a sociální pomoci. Nicméně funguje například i jako odvolací orgán v řízení o dávkách státní sociální podpory a dávkách pomoci v hmotné nouzi.⁵⁰

4.7. Povinnosti zaměstnanců v oblasti sociálního zabezpečení

Pokud se jedná o oblast veřejného zdravotního pojištění a nemocenského pojištění, tak hlavní povinností je včasné odvádění pojistného, jen tak může později dojít v případě potřeby k čerpání ze systému nemocenského a

⁴⁸ zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky

⁴⁹ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 107

⁵⁰ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 107

zdravotního pojištění. Nejedná se však o jedinou povinnost, kterou je třeba splnit, aby k tomuto čerpání mohlo dojít.

4.7.1. Veřejné zdravotní pojištění

Zaměstnanec a pojištěnec veřejného zdravotního pojištění v jedné osobě má zejména tyto povinnosti.

Musí oznámit svůj nástup a ukončení zaměstnání, změnu zdravotní pojišťovny či jinou skutečnost rozhodnou pro povinnost státu platit za něj pojistné a to v případě, že se dozví, že jeho zaměstnavatel tuto povinnost nesplnil, případně pokud k tomuto on sám zaměstnavateli neposkytl potřebnou součinnost.⁵¹

Kromě plnění této oznamovací povinností musí zaměstnanec dále sdělit v den nástupu svému zaměstnavateli název zdravotní pojišťovny u které je pojištěn, případně nahlásit změnu zdravotní pojišťovny, která nastala během jeho zaměstnání a to do 8 dnů od této skutečnosti. Dále musí hradit pojistné, poskytnout součinnost při poskytování zdravotních služeb, dodržovat léčebný režim, podrobit se preventivním prohlídkám dle stanovených právních předpisů, dodržovat opatření směřující k odvrácení nemoci, vyvarovat se jednání jejichž účelem je poškození vlastního zdraví, přičemž za jednání jehož účelem je poškození zdraví se pochopitelně nepovažuje úmyslné otěhotnění ženy, které sebou i v současné době nese určitá zdravotní rizika a nemalé finanční náklady na péči, jejichž většina je hrazena právě z tohoto veřejného zdravotního pojištění.

Musí se rovněž prokazovat platným zdravotním průkazem při poskytování zdravotních služeb a v případě, že dojde ke ztrátě nebo poškození tohoto zdravotního průkazu je pojištěnec povinen oznámit tuto skutečnost příslušné zdravotní pojišťovně. Dojde-li ke změně zdravotní pojišťovny, zániku pojištění nebo pojištěnec dlouhodobě pobývá v cizině, je povinen zdravotní průkaz vrátit. Rovněž je nutné zdravotní pojišťovně oznámit změnu jména, příjmení, trvalého pobytu nebo rodného čísla, a to do 30 dnů ode dne, kdy ke změně došlo, pokud je

⁵¹ §5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

pojištěnec v místě trvalého pobytu, případně bydliště. V neposlední řadě je pak nutné hradit regulační poplatky.⁵²

V případě, že dojde k porušení jedné či více z těchto povinností, dochází ke vzniku sankce. V případě porušení oznamovací povinnosti pojištěnce, který neoznámil změnu jména, příjmení, trvalého pobytu, bydliště či rodného čísla je touto sankcí pokuta. Pokud ovšem zdravotní pojišťovna nedospěje k závěru, že samotné upozornění na tento přestupek je dostačující vyřešení dané věci.

Pokud by došlo k situaci, že zaměstnavatel za zaměstnance neodvádí pojistné, zaměstnanec se případné sankce obávat nemusí, protože sankce v podobě penále spolu s neuhrazeným pojistným je vymáhána výhradně po zaměstnavateli, zaměstnanec je navíc stále pojištěn a má nárok na zdravotní péči.⁵³

4.7.2. Nemocenské pojištění

Dočasně práce neschopný pojištěnec je zejména povinen dodržovat režim dočasně práce neschopného pojištěnce, umožnit příslušnému orgánu a zaměstnavateli kontrolu dodržování režimu dočasně práce neschopného pojištěnce a poskytnout nezbytnou součinnost k provedení této kontroly. Rovněž je povinen dostavit se k lékaři ke kontrole posouzení zdravotního stavu a dočasné pracovní neschopnosti, předkládat lékaři příslušného orgánu nemocenského pojištění doklady potřebné ke kontrole posouzení zdravotního stavu a dočasné pracovní neschopnosti. Pojištěnec je dále povinen sdělit ošetřujícímu lékaři místo pobytu, na kterém se bude v době dočasné pracovní neschopnosti zdržovat a v případě, že se tam během kontroly nezdržoval tak musí oznámit příslušnému orgánu nemocenského pojištění, popřípadě zaměstnavateli (za předpokladu, že kontrolu provedl právě on) důvody své nepřítomnosti.

V případě těhotné zaměstnankyně je zde i povinnost předat ošetřujícímu lékaři písemné potvrzení orgánu nemocenského pojištění, že nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství z žádné pojištěné činnosti.

V momentě, kdy je zaměstnanec z jakéhokoliv důvodu uznán jako práce neschopný je povinen neprodleně informovat zaměstnavatele o této pracovní neschopnosti a o době jejího trvání, pokud je mu známa.⁵⁴

⁵²§12 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

⁵³KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 78

⁵⁴§64 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

V situaci, kdy dojde k porušení režimu dočasně práce neschopného pojištěnce je orgán nemocenského pojištění oprávněn nemocenské krátit nebo ho i úplně odejmout. Další sankce a odpovědnost v pojištění jsou pak uvedeny v hlavě V. zákona o nemocenském pojištění, jedná se o odpovědnost za přeplatek a regresní náhrada. V případě odpovědnosti za přeplatek je příjemce dávky „*který nesplnil některou jemu uloženou povinnost nebo přijal dávku nebo její část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, anebo jinak zavinil, že dávka byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, je povinen uhradit plátcí dávky přeplatek na dávce.*“⁵⁵

Povinnost k zaplacení regresní náhrady pak může uložit orgán nemocenského pojištění osobě, pokud soud, nebo správní úřad dojde k závěru, že k vyplacení dávky došlo zaviněným protiprávním jednáním této osoby. Regresní náhrada následně odpovídá výši takto neoprávněně vyplacené dávky.

Nicméně povinnosti pojištěnec nemá jen v případě, kdy je uznán práce neschopným, následkem čehož pak čerpá dávky nemocenské. Mezi ty obecné povinnosti pojištěnce patří například povinnost osvědčovat skutečnosti rozhodné pro pojištění, umožnit příslušnému orgánu přezkoumat skutečnosti rozhodné pro vznik, zánik nebo změnu nároku na dávku, její výši či výplatu a povinnost tyto skutečnosti také hlásit.

4.7.3. Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory nefunguje na principu pojištění. Povinnosti oprávněných osob, které tuto podporu čerpají jsou tak o to menší.

K základním povinnostem oprávněných osob se řadí povinnost součinnosti s příslušnými orgány a sdělení skutečností, které jsou pro přiznání, změnu či zánik dávky státní sociální podpory rozhodné. Jedná se například o povinnost písemně ohlásit změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu či vyhovět výzvě o osvědčení těchto skutečností.⁵⁶

Pokud dojde k porušení těchto povinností, může být pozastavena výplata dávky, nemusí být přiznána nebo může být odňata, ale pouze v případě, že o tomto byla osoba oprávněná předem upozorněna. Pokud příjemce přijal dávku

⁵⁵ §124 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

⁵⁶ §61 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

státní sociální podpory či její část, aniž by splnil výše uvedené povinnosti a musel si být vědom, že je mu dávka vyplacena neprávem či ve větší výši než by měla, musí tuto neprávem přijatou částku vrátit.

5. Dávky sociálního zabezpečení pro těhotné zaměstnankyně

5.1. Dávky nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění je upraveno v zákoně č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění. Toto pojištění je dvojího typu⁵⁷, dobrovolné – pro osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnance a povinné – pro zaměstnance. Vzhledem k tématu mé diplomové práce, se zaměřím pouze na ten druhý, povinný typ pojištění.

Účast zaměstnanců na nemocenském pojištění

Podmínkou účasti na pojištění je:

- a) výkon zaměstnání na území ČR či v cizině- zde musí mít zaměstnavatel sídlo v České republice, pokud nejsou povinni účastnit se důchodové pojištění podle předpisů státu, kde práci trvale vykonávají a pokud mají trvalý pobyt na území členského státu EU⁵⁸
- b) *sjednaná částka započitatelného příjmu z tohoto zaměstnání za kalendářní měsíc činí aspoň částku rozhodnou pro účast na pojištění⁵⁹*

Nemocenské pojištění vzniká dnem, kdy zaměstnanec začne vykonávat práci a zaniká dnem ukončení pracovního, či jiného obdobného poměru.

Obecné podmínky nároku na dávky nemocenského pojištění

K nároku na vyplacení dávek je třeba být účastníkem nemocenského pojištění nebo se v té době nacházet v tzv. ochranné lhůtě.

Ochranná lhůta vzniká po skončení pojištění a to výhradně u nemocenského a peněžité pomoci v mateřství. V ostatních případech se nevyskytuje.

⁵⁷ §2 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

⁵⁸ GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9. str. 137

⁵⁹ §6 odst. 1 písm. b) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

V případě nemocenského činí ochranná lhůta 7 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění, nicméně v případě, že pojistný vztah trval méně než 7 dní činí ochranná lhůta jen tolik dní, kolik trval tento pojistný vztah.

U peněžité pomoci v mateřství je ochranná lhůta dlouhá 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění. Přičemž se zde obdobně použije to ustanovení o nemocenském, které říká, že v případě, kdy pojistný vztah trval kratší dobu, je ochranná lhůta poskytována pouze po tuto kratší dobu a ne po celých 180 dní.

Výše dávky

Jakýmsi základním pojmem, od kterého se následně odvíjí výše přiznaných dávek je denní vyměřovací základ. Ten zjistíme tak, že „že se vyměřovací základ zjištěný z rozhodného období vydělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období“.⁶⁰ Přičemž rozhodným obdobím se rozumí období 12 kalendářních měsíců, před kalendářním měsícem ve kterém došlo k dané sociální události na jejímž základě chce zaměstnankyně čerpat dávky nemocenského pojištění. *Vyměřovací základ u zaměstnance je pak úhrn vyměřovacích základů pro pojistné na důchodové pojištění za jednotlivé kalendářní měsíce v rozhodném období.*⁶¹

V rámci počítání vyměřovacího základu a zejména kalendářních rozhodných dnů se setkáme s tzv. vyloučenými dny, to jsou takové dny, které se od kalendářních rozhodných dnů odečítají. Jedná se například o dny omluvené nepřítomnosti zaměstnankyně, za kterou nenáleží mzda, dny, kdy je zaměstnankyni vyplácena nemocenská, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovné apod.

V momentě kdy získáme denní vyměřovací základ, pak následně dochází k redukcí prostřednictvím tří redukčních hranic.

V případě nemocenské (ale i ošetřovného a dlouhodobého ošetřovného) se do částky první redukční hranice počítá 90 %, v případě peněžité pomoci v mateřství, otcovské a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství celých 100 %. Další dvě redukční hranice jsou již stejné pro všechny dávky nemocenského pojištění, přičemž z částky nad první redukční hranici do té druhé

⁶⁰ §18 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, Parlamentu České republiky

⁶¹ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 191

se počítá 60 % a z částky nad druhou redukční hranici do třetí 30 %. K částce nad třetí redukční hranicí se nepřihlíží.

Výše těchto redukčních hranic je proměnlivá a vždy k prvnímu lednu daného roku vyhlášována Ministerstvem práce a sociálních věcí. V roce 2023 činila 1. redukční hranice 1 345 Kč, 2. redukční hranice 2 017 Kč, 3. redukční hranice 4 033 Kč.⁶² Nicméně v roce 2024 již činí 1. redukční hranice 1 466,- Kč, 2. redukční hranice 2 199,- Kč a 3. redukční hranice 4 397,- Kč.⁶³

5.1.1. Peněžitá pomoc v mateřství

Tato pomoc je primárně adresována těhotným ženám a ženám, které porodily dítě, přičemž nárok na tuto pomoc má těhotná pojištěnka nejdříve od počátku osmého týdne před plánovaným porodem. Jak je již zmíněno „základní podmínkou pro přiznání nároku na peněžitou pomoc v mateřství je účast žadatele na pojištění v době rozhodné.“⁶⁴

Tím se rozumí účast pojištěnky (příp. pojištěnce) na pojištění, alespoň 270 kalendářních dní v posledních dvou letech před nastoupením na peněžitou pomoc v mateřství.

Nicméně zákon o nemocenském pojištění pamatuje i na situace, kdy o dítě nepečuje matka a nárok na vyplacení dávky pak přiznává i jiným osobám, například pojištěnci, který převzal dítě do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu apod..

Účast na pojištění je zde poněkud širěji vykládána a do doby účasti na pojištění je započítávána i doba úspěšně ukončeného studia na střední škole, vyšší odborné škole, vysoké škole nebo na konzervatoři⁶⁵ a také doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně, pokud po jeho odnětí vznikla či nadále trvala pojištěná činnost.

⁶² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Nemocenské pojištění v roce 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nemocenske-pojisteni-v-roce-2023>. [cit. 2024-03-16].

⁶³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Nemocenské pojištění v roce 2024*. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nemocenske-pojisteni>. [cit. 2024-03-16].

⁶⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 27.7. 2015, Sp. zn. 42 Ad 9/2013-41

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10.6.2022, Sp. zn. 6 Ads 133/2020 – 36

Vzhledem k tomu, že se jedná o dávku nemocenského pojištění a je zde nutná výše zmíněná doba pojištění, dochází k situacím, kdy se budoucí matky ve snaze zajistit si v tomto nelehkém období tolik potřebné finanční prostředky, uchylují k tzv. fiktivnímu zaměstnání. Toho si samozřejmě jsou vědomy okresní správy sociálního zabezpečení a snaží se tyto případy postihovat. Samotná průkaznost takového jednání není vůbec jednoduchá, přeci jen skutečnost, že se těhotná žena nechá zaměstnat, nemůže být důvodem pro to, aby byla trestně stíhána za podvod. Důvodem nemůže být ani domněnka o neadekvátnosti sjednané mzdy či fakt, že zaměstnavatelem je rodinný příbuzný. Zkrátka je nutné jednoznačně prokázat, že jediným cílem těhotné ženy bylo zajistit si peněžitou pomoc v mateřství.⁶⁶

Neboť pokud by byly ženy v nedostatečně prokazatelných případech takto postihovány (opomeneme-li navíc, že platí zásada subsidiarity trestní represe a trestní právo je prostředek ultima ratio, takže i v případě, že by se žena výše zmíněného dopustila, postih dle trestního práva by měl být až poslední možností), mohlo by to mít za následek obavy žen peněžitou pomoc v mateřství čerpat, což by se v krajních případech mohlo projevit i při rozhodování žen děti si pořídit.

Podpůrčí doba⁶⁷

Doba po kterou je peněžítá pomoc v mateřství pojištěnce, která porodila, poskytována, činí standardně 28 týdnů, v případě, že žena porodí dvě a více dětí je to 37 týdnů. Pokud o dítě pečuje jiná osoba než matka, tak se v prvním případě jedná o 22 týdnů a v druhém případě o 31 týdnů.

Počátek podpůrčí doby si určuje sama žena, nejdříve 8 týdnů před plánovaným porodem a nejpozději 6 týdnů. Pokud tak neučiní, automaticky se předpokládá, že je nástup na peněžitou pomoc v mateřství 6 týdnů před porodem. Pokud dojde k předčasnému porodu, ještě předtím než budoucí matka stihla řádně čerpat pomoc v mateřství, počátkem je den porodu. V případě, že příspěvek čerpají jiné osoby, jak bylo zmíněno výše, nastává počátek podpůrčí doby převzetím dítěte.

Podpůrčí doba končí uplynutím doby, po kterou mohla být pomoc čerpána. V případě, že byla dávka čerpána z titulu porodu dítěte, končí rovněž dnem, kdy

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.10. 2015, Sp.zn.: 8 Tdo 1002/2015

⁶⁷ §33-§34 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

dítě dosáhne věku 1 roku. Pokud došlo k čerpání této pomoci z titulu převzetí dítěte do péče jinou osobou, je zde věková hranice dítěte nejdéle 7 let a 31 týdnů.

Výše peněžité pomoci v mateřství

Výše této peněžité dávky je 70% denního vyměřovacího základu za jeden kalendářní den. Zde bych ráda zdůraznila, že jak je již výše uvedeno, do první redukční hranice se započítává částka ve výši 100 %, nikoliv jen částka 90% jak je tomu například u nemocenské.

5.1.2. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Tento příspěvek reaguje na situaci, kdy těhotná zaměstnankyně, případně kojící zaměstnankyně, či zaměstnankyně do konce 9. měsíce po porodu není schopna vykonávat svou předchozí práci. Zaměstnavatel je totiž povinen převést tuto zaměstnankyni na jinou práci, poté, co tak stanoví její ošetřující lékař nebo pokud se vykonává práci, kterou ve svém stavu vykonávat nesmí, neboť by mohlo dojít k ohrožení jejího těhotenství či mateřství.⁶⁸

V případě převedení zaměstnankyně na jinou práci může dojít k situaci, kdy tato bude následně pobírat nižší plat. Takovéto snížení platu před porodem, či těsně po něm, kdy má žena zvýšené životní náklady v souvislosti s narozením dítěte, by bylo značně nevhodné. Zároveň nemůžeme chtít po zaměstnavateli, aby ženu vyplácel za práci, kterou neodvádí a proto tuto situaci kompenzuje stát prostřednictvím vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.

Toto převedení na jinou práci je třeba odlišit od klasického převedení zaměstnance na jinou práci na základě jeho žádosti dle § 45 zákoníku práce⁶⁹, neboť pokud by těhotná žena byla převedena tímto způsobem, nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství nemá.⁷⁰

⁶⁸ §41 odst. 1 písm. c) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁶⁹ Zaměstnanec požádá o převedení na jinou práci, protože podle doporučení poskytovatele pracovnělékařských služeb není vhodné, aby dále konal dosavadní práci.

⁷⁰ JAKUBKA, Jaroslav. Přeřazení na jinou práci v těhotenství, návštěvy lékaře. Online. *Práce a mzda*. Roč. 2009, č. 10, s. 59. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

Podpůrcí doba

Doba, po kterou se vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství vyplácí, je počítána v kalendářních dnech, jedná se o ty dny ve kterých byla žena na jinou práci převedena. Přičemž nejdéle je možné tento vyrovnávací příspěvek vyplácet těhotné zaměstnankyni do počátku 6 týdne před porodem, nejdéle od této doby se pak očekává, že žena nastoupí na peněžitou pomoc v mateřství. Po porodu ji lze vyplácet maximálně do konce 9. měsíce, v případě kojící zaměstnankyně po celou dobu kojení.⁷¹

Výše vyrovnávacího příspěvku v mateřství

Vypočítá se jako „rozdíl mezi denním vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci nebo ustanovení příslušnice na jiné služební místo a průměrem jejich započitatelných příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení nebo ustanovení.“⁷²

Zde se stejně jako u peněžitě pomoci v mateřství do první redukční hranice počítá s částkou ve výši 100%, z částky nad první redukční hranicí do druhé s částkou 60%, z částky nad druhou redukční hranicí do třetí částka 30% a k částce nad třetí redukční hranicí se opět nepřihlíží.

5.1.3. Nemocenská v důsledku těhotenství

Obecně má nárok na nemocenskou ten pojištěnec, který byl lékařem uznán dočasně práce neschopným nebo ten, kterému byla nařízena karanténa.

Lékař tak může vzhledem k průběhu těhotenství zaměstnankyně, konstatovat, že je právě z tohoto důvodu neschopna práce a ona tak nastoupí na nemocenskou.

Nárok na nemocenskou má pojištěná zaměstnankyně od 15. kalendářního dne trvání její pracovní neschopnosti. Ačkoliv je v zákoně výslovně uvedena podmínka, že si nesmí zaměstnanec pracovní neschopnost přivodit úmyslně sám⁷³,

⁷¹ Příručka pro nastávající rodiče. Česká správa sociálního zabezpečení, oddělení komunikace, Křížová 25, Praha 5. 2023. ISBN 978-80-87039-68-7

⁷² §44 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

⁷³ §5 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

na případ těhotenství, které si žena s největší pravděpodobností úmyslně přivedila, se zcela pochopitelně nevztahuje.

Podpůrčí doba

Obecně se vyplácí nemocenská od 15. kalendářního dne pracovní neschopnosti do jejího skončení, nejdéle pak do 380. kalendářního dne. S tím, že ji lze ještě fakultativně vyplácet i po uplynutí této doby, nejdéle však 350 kalendářních dnů.⁷⁴

V případě nemocenské z důvodu těhotenství by pak měla končit opět nejdéle 6 týdnů před porodem, kdy žena nastoupí na peněžitou pomoc v mateřství.

Nicméně může nastat situace, kdy žena nárok na peněžitou pomoc v mateřství nemá. V tomto případě by tak lékař měl nemocenskou ponechat do 6. týdne po porodu.⁷⁵

Výše nemocenské

Výše nemocenské se mění v rámci toho, jak dlouho se zaměstnankyně na nemocenské vyskytuje.

Osobně si myslím, že tento obecný výpočet nemocenské není úplně vhodné aplikovat i na těhotné ženy, neboť ony ve spoustě případů za své rizikové těhotenství nemohou a zejména v prvních dnech pracovní neschopnosti obdrží podstatně méně peněz, což vzhledem k jejich zvýšeným výdajům v důsledku těhotenství, značně zhoršuje jejich finanční situaci. Za mě by tak bylo vhodné, pro tento případ vytvořit vlastní přepočty, který by ženám od začátku přiznával větší finanční podporu a „netrestal“ je tímto způsobem za jejich těhotenství.

Některé ženy mají navíc ještě obavy, že se jim tato nemocenská negativně promítne do výše peněžitě pomoci v mateřství, nicméně tyto obavy jsou zcela neopodstatněné, neboť doba dnů čerpání nemocenské jsou tzv. vyloučenými dny a nezapočítávají se.

⁷⁴ KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 193

⁷⁵ *Dávky nemocenského pojištění poskytované v těhotenství a mateřství*. Online, Bakalářská práce, vedoucí JUDr. Věra Štangová, CSc. Praha: Bankovní institut Vysoká škola Praha, 2009. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/o9lhz/?id=27653>. [cit. 2024-02-21], str. 31

Výše nemocenského tedy činí:⁷⁶

1. 60% denního vyměřovacího základu od 15. do 30. kalendářního dne pracovní neschopnosti
2. 66% denního vyměřovacího základu od 31. do 60 kalendářního dne pracovní neschopnosti
3. 72 % denního vyměřovacího základu od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti.

Přičemž zde při počítání denního vyměřovacího základu v první redukční hranici počítáme pouze s částkou 90%, což opět vnímám jako poněkud nespravedlivé vůči těhotným ženám, přeci jen kdyby zákonodárce vnímal částku 90% jako dostačující v případě těhotných žen, uplatnil by ji tak i v případě peněžité pomoci v mateřství. To se ale nestalo a působí to na mě tedy dojmem, že čerpání nemocenské v důsledku těhotenství je vnímáno jako okrajová část čerpání nemocenského příspěvku a z tohoto důvodu nebyl důvod ji nijak blíže specifikovat. Ostatní hranice jsou již stejné, tj. částka mezi první a druhou redukční hranicí je 60%, částka mezi druhou a třetí hranicí 30% a na částku nad třetí redukční hranicí se nepřihlíží.

5.1.4 Otcovská

Dávky otcovské, jak už samotný název napovídá, náleží otci dítěte⁷⁷. Dle mého názoru je tento druh dávky velmi důležitý i pro ženu, neboť ta přítomnost a podporu svého partnera a otce jejich dítěte určitě ocení.

Z časového hlediska se jedná o jednu z nejmladších dávek nemocenského pojištění, v této oblasti bychom ji také mohli nazvat průlomovou, neboť co se týká péče o dítě, většinou⁷⁸ se tak trochu očekává primární péče matky, ale v tomto případě se jedná o dávku hlavně pro otce.

Základem je, aby byl otec účastníkem nemocenského pojištění ke dni nástupu na otcovskou a aby byl zapsán v rodném listě dítěte. V případě OSVČ

⁷⁶ §29 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

⁷⁷ Příp. pojištěnec který převzal nezl. do péče nahrazující péči rodičů, nejdéle do 7 let věku dítěte

⁷⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže - 2018* [online]. 2019, 23.1.2019 [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2018> str. 264.

musí být dobrovolně účasten nemocenského pojištění, alespoň 3 měsíce před nástupcem na tuto dávku.

Podpůrčí doba

Od 1.1.2022 došlo k novelizaci, do které se promítla směrnice Evropské unie⁷⁹, která z jednoho týdne prodloužila dávku otcovské na týdny dva, resp. na 14 kalendářních dnů. Tyto si může otec vybrat dle vlastního uvážení v období do 6 týdnů po narození dítěte. V případě hospitalizace dítěte v tomto časovém období se tato dávka o dny hospitalizace prodlužuje. Čerpání dávky nelze přerušit, nicméně není nutné ji vyčerpat celou, takže pokud by se otec chtěl dříve vrátit do práce, o tuto možnost nepřichází. Sice chápu, že případné přerušování otcovské by mohlo zaměstnavateli působit jisté problémy ohledně plánování práce, ale myslím, že v tomto, pro všechny velmi citlivém období, kdy si na sebe celá rodina v tomto složení stále zvyká a stále tak trochu neví, co očekávat, by možnost přerušování být rozhodně měla, uvážíme-li navíc, že se jedná o pouhé dva týdny.

Vzhledem k tomu, že se toto období prolíná s ženíným šestinedělím, které je primárně určeno k rekonvalescenci těla ženy, které by se pak mělo pomalu vrátit do stavu před porodem, aniž bych chtěla jakkoliv upozadit důležitost trávení otce s jeho novorozeným dítětem a potřebu jejich vzájemného sbližování. Do určité míry tuto dávku vnímám jako pomoc a podporu matce, které zdravotní stav ještě nedovolí naplno se věnovat svému dítěti a nutí jí se alespoň částečně soustředit na vlastní uzdravení, se kterým jí otec dítěte díky čerpání této dávky může pomoci. Z tohoto důvodu je tato dávka nemocenského pojištění v mé diplomové práci uvedena.

Výše otcovské

Stejně jako u peněžité dávky v mateřství i zde je výše dávky za kalendářní den 70% vyměřovacího základu. Denní vyměřovací základ se počítá z předcházejících 12 kalendářních měsíců.

⁷⁹ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU

Ačkoliv dávky otcovské jsou tu s námi již od roku 2018, je těžké si nepovšimnout, že výplata otcovské je k výplatě peněžité pomoci v mateřství v hrubém nepoměru⁸⁰. Dávky otcovské tak stále značná část mužů nevyužívá.

Původně se očekávalo, že tuto dávku bude čerpat až 70% otců, nicméně v roce 2019 tuto dávku využilo pouze necelých 44% otců. Což je tedy podstatně méně než očekávání, nicméně stále se do určité míry jedná o úspěch, uvážíme-li navíc, že někteří otcové mohou místo čerpání otcovské v tomto období čerpat například standardní dovolenou, pracovat na home office apod.⁸¹

Je samozřejmě otázkou, jestli četnost čerpání této dávky nemocenského pojištění není do značné míry ovlivněna skutečností, že otec dítěte bude mít díky tomu 2 týdny nižší plat, když starost o dítě je samozřejmě kromě osobní péče i velmi finančně nákladná. Na druhou stranu se ale stále jedná pouze o časové období 14 dnů, které by tak pro rodinu nemělo být likvidační záležitostí, zároveň se však nejedná se o jediný příjem, který je v důsledku této fáze rodičovství snížen. V konečném výsledku by to tak problém být možná mohl, ale to bychom mohli říci o většině těchto dávek, kde je jejich čerpání podstatně častější.

I tak bych si ráda myslela, že se to v budoucnu změní a otcové tuto jedinečnou možnost být se svými dětmi a pomoci ženě při její rekonvalescenci po porodu více ocení a využijí ji.

5.2. Dávky státní sociální podpory

System státní sociální podpory je upraven v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. A na rozdíl od předchozího systému, tento není založen na pojistném principu. Výplata těchto dávek tak není podmíněna předchozí účastí žadatelů na tomto systému ve formě jakýchkoliv odvodů.

V tomto systému se odráží ústavně zaručená práva, zejména pak to, že rodiče, kteří pečují o děti mají právo na pomoc od státu.⁸²

⁸⁰ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Souhrnný přehled ukazatelů k 31.12.2023*. Online. Dostupné z: https://www.cssz.cz/souhrnny-prehled-ukazatelu#section_0. [cit. 2024-03-16].

⁸¹ GABRIELA, Halířová. Otcovská dovolená se prodlouží na dva týdny. Online. *Právo a rodina*. Roč. 2021, č. 10, s. 6. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

⁸² Konkrétně v Listině základních práv a svobod

Tyto dávky státní sociální podpory tak do určité míry pokrývají zvýšené náklady rodin, které vznikly v důsledku narození a péče o dítě. U rodičovského příspěvku se jedná o kompenzaci zejména toho, že jeden z rodičů (zpravidla matka) se nemůže kvůli péči o dítě věnovat své pracovní činnosti, výše tohoto příspěvku však rozhodně nemůže plně vykompenzovat tuto dočasnou ztrátu zaměstnání.

Ne všechny tyto dávky jsou však poskytovány všem rodinám, neboť jsou dvojího typu, testované a netestované. Testované dávky jsou závislé na výši příjmu rodiny a mezi ně řadíme přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Netestované dávky na výši příjmu rodiny závislé nejsou a jsou tak neadresné. Sem řadíme rodičovský příspěvek a pohřebné.

Oprávněné osoby

Dávky státní sociální podpory jsou přiznávány jak občanům České republiky, tak i cizincům. Podmínky jsou pro ně obdobné, je třeba aby měla tato osoba trvalý pobyt na území České republiky, v případě cizince trvalý pobyt podle zvláštního právního předpisu, přičemž existují určité výjimky, kdy tomu tak být nemusí a následně také bydliště na našem území. Přičemž se jedná výhradně o fyzické osoby, právnické osoby nárok na dávky už ze své podstaty nemají.⁸³

V případě, že se jedná o testované dávky, je navíc třeba splnit výši příjmu dané rodiny. Jedná se o tzv. rozhodný příjem v rozhodném období. Rozhodným obdobím je v případě porodného kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí ve kterém se dítě narodilo⁸⁴. Co se rozhodného příjmu týká, tak ten se posuzuje v rámci celé rodiny, v případě porodného to tak bude typicky matka i otec dítěte ,případně jejich další děti.

Životní a existenční minimum

Pro zjištění, zda má žadatel nárok na testované dávky se užívá těchto dvou institutů, institutu životního a existenčního minima.

Životní minimum představuje minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.⁸⁵

⁸³ §3 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁸⁴ §6 písm. b) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁸⁵ §1 odst. 1 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

V roce 2024 se částka životního minima neměnila a momentálně je tak stejná jako v roce 2023, kdy činila částka životního minima jednotlivce 4 860 Kč měsíčně. Pokud je posuzováno více osob naráz, jejich životní minima, jak by se možná někomu mohlo zdát, se nesčítají, ale jsou následující:

Životní minimum osoby, která je posuzována jako první v pořadí je 4 470 Kč měsíčně.

„Částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně:

- a) 4 040 Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem,*
- b) 3 490 Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku,*
- c) 3 050 Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku,*
- d) 2 480 Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.⁸⁶*

Následně se tyto částky sčítají, až tento jejich součet je poté posuzován.

Existenčním minimem rozumíme minimální hranici příjmů osob, které umožňují přežít.⁸⁷ To v současné době činí 3 130 Kč.

Obě tyto minima, životní a existenční, mohou být vládou valorizována a to vždy k 1. lednu daného roku podle vývoje spotřebitelských cen, které mají za důsledek nárůst nákladů vynaložených na výživu a základní osobní potřeby, pokud nárůst v rozhodném období činí alespoň 5%. Nicméně, jak už je výše zmíněno v roce 2024 k valorizaci nedošlo. V mimořádných případech je možné, aby k zvýšení těchto minim došlo i po 1. lednu.⁸⁸

5.2.1. Porodné

Porodné je jednorázová peněžitá dávka, která je, jak je výše uvedeno testovaná a jejím účelem je tak pomoci čerstvým matkám případně rodinám s jednorázovými náklady, které jim vznikly v důsledku narození dítěte.

⁸⁶ §3 odst. 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

⁸⁷ §5 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

⁸⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Životní a existenční minimum od 1. ledna 2023*. Online. 5.1.2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum>. [cit. 2024-03-16].

Porodné je primárně určeno pro matku, která živé dítě porodila, nicméně zákon pamatuje i na situace, kdy tomu tak není a dítě se v její péči nenachází. Otec dítěte má nárok na porodné, pokud matka dítěte zemřela a předtím splnila podmínky výplaty porodného. Další osobou, která má nárok na výplatu porodného, je osoba která převzala dítě do 1 roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů, za předpokladu, že nárok na výplatu porodného předtím vznikl matce či otci dítěte.

Vzhledem k tomu, že se jedná o testovanou dávku je nárok na ní podmíněn určitým rozhodným příjmem rodiny. Ten se zjišťuje za kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, v němž se dítě narodilo. Jedná se samozřejmě o čistý příjem. Tento rozhodný příjem rodiny nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70.

Nárok na výplatu porodného je navíc omezen pouze na dvě děti. Za první náleží částka 13 000,- Kč a za druhé 10 000,- Kč, přičemž pokud se ženě narodí dvojčata částky se sečtou a obdrží rovnou celých 23 000,- Kč⁸⁹. V případě dalších dětí nárok na tuto dávku není.

5.2.2. Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je netestovaná peněžitá dávka, která je poskytována opakovaně během určitého časového období. Účelem této dávky je přispět rodině na úhradu nákladů spojených s péčí a výchovou dítěte v jeho raném věku, kdy má rodič velmi omezenou možnost výdělečné činnosti.

Okruh oprávněných osob

Na rodičovský příspěvek má nárok rodič, který celodenně a řádně pečuje o dítě nejdéle do 3 let jeho věku. V případě, že se jedná o dítě narozené před 1.1.2024 může rodič čerpat příspěvek až do 4 let jeho věku. Přičemž pojem rodič je zde vykládán poněkud širěji, kdy je za rodiče považována i jiná osoba než matka či otec, která dítě převzala do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Pokud hovoříme o rodičích v užším slova smyslu tj. o matce a otci dítěte, tak je na jejich domluvě, kdo z nich bude rodičovský příspěvek čerpat a zajišťovat

⁸⁹ VĚRA, Štangová. Nová koncepce právní úpravy porodného. Online. *Rodinné listy*. Roč. 2015, č. 4, s. 26. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

celodenní řádnou péči o jejich potomka. Během čerpání rodičovské dovolené lze samozřejmě měnit osobu, která příspěvek pobírá a nic tak nebrání tomu, aby se oba rodiče prostrídali. Nicméně v drtivé většině případů⁹⁰ příspěvek čerpají výhradně ženy, což osobně nevnímám jako dobré řešení a to hned z několika důvodů.

Tím prvním je, že ačkoliv je ve společnosti velmi vyzdvihována důležitost vzorů jak matky tak i otce, pokud je matka ta, která s dítětem tráví většinu času, je otázkou jak moc velký vliv má otec na výchovu a vývoj svého dítěte a jak moc velkým vzorem pro něj může skutečně být, když jeho primárním úkolem je obstarávání finančních prostředků pro rodinu v zaměstnání a v důsledku toho pak s dítětem logicky tráví nepoměrně méně času oproti matce.

Dalším velký problém je následně pro matky ta skutečnost, kdy se ocitnou řadu let, v případě dvou dětí až 6 let (dle minulé úpravy dokonce až 8 let), mimo pracovní prostředí. Když tyto zmíněné roky ti, co rodičovský příspěvek nečerpají využijí k budování kariérního posunu, logicky pak dojde k jedinému, matka čerpající rodičovský příspěvek bude po návratu do práce v nevýhodě, když její kolegové budou už dávno s největší pravděpodobností zastávat vyšší pozice, neboť oni tyto roky věnovali svému vzdělávání, zatímco matka péči o děti.

Tímto tak dojde k jakémusi jejímu nepřímému „potrestání“, neboť ačkoliv doposud matka zastávala toliko vyzdvihovanou a chvályhodnou činnost, jako je mateřství a výchova dětí, po finanční stránce je za to v konečném důsledku trestána a to do konce svého profesního života, neboť dohnat výpadek tolika let je téměř nemožné. Navíc toto období pobírání rodičovského příspěvku a s tím spojený nižší příjem se následně promítne i do výše očekávaného starobního důchodu.

Jsem si samozřejmě vědoma, že někdy je důvodem toho, že je na rodičovské dovolené výhradně žena i snaha nesnižovat už tak nízký rodinný příjem, k čemuž by došlo, pokud by ten více vydělávající, zpravidla otec, odešel na rodičovskou dovolenou. Tato logika samozřejmě smysl dává, ale následně ignoruje budoucí problematiku matek po rodičovské dovolené výše zmíněnou.

⁹⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Vybrané statistické údaje: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví*. Online. 18.7.2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>. [cit. 2024-03-16].

Ve výsledku bych tedy řekla, že by se měli rodiče určitě při pobírání rodičovského příspěvku prostřídat a tento vzácný čas se svým potomkem strávit a podílet se tak na jeho výchově a společně i čelit negativním důsledkům spojeného s jejich výpadkem z pracovního prostředí.

Bohužel Česká republika a především její zákonodárství v tomto ohledu poněkud zaostává a „volbu“ čerpání rodičovského příspěvku nechává výhradně na rodičích.

Navíc lze říci, že v oblasti péče o dítě vysílá protichůdné signály. Na straně jedné podporuje ženy v jejich návratu do zaměstnání, když umožňuje svěřením jejího dítěte do péče jiné osoby či zařízení, ale na straně druhé opakovaně zdůrazňuje důležitost péče v domácím prostředí prostřednictvím státní sociální podpory. Zde to zejména můžeme pozorovat v délce poskytování rodičovského příspěvku, který je obzvláště v porovnání s ostatními státy Evropy nadstandardní⁹¹. Ačkoliv se stát snaží usnadnit ženám návrat do zaměstnání, počet volných míst v mateřských školách, dětských skupinách a jiných podobných zařízeních tomu rozhodně neodpovídá a počet míst v těchto zařízeních je dlouhodobě nedostatečný.⁹²

Nicméně pokud si v České republice stále 38% mužů a 30% žen myslí, že o kariéru by měl usilovat jen muž a 46% procent mužů je názoru, že by se o děti měly starat ženy, stejně jako 31 % žen a finanční zajištění domácnosti 67% mužů vnímá jako záležitost primárně muže, stejně jako 61% žen⁹³, je otázkou nakolik je čerpání rodičovské dovolené ženou její skutečná volba a nakolik společenský tlak, který jí svobodnou volbu fakticky znemožňuje.

Evropská unie je v této oblasti poněkud progresivnější a je si vědoma toho, že většina otců rodičovskou dovolenou nevyužívá, případně ji přenáší na matky a proto zavedla minimální dobu rodičovské dovolené, kterou nelze převést na druhého rodiče a to dobu 2 měsíců. Ve výsledku má každý z rodičů nárok čerpat rodičovskou dovolenou ve výši 4 měsíců.⁹⁴ Tato opatření mají za cíl zejména

⁹¹ *Rodičovství v Evropě* [online]. EVROPA V DATECH. 2019, 6.5.2019 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/14-rodicovstvi-v-evrope/>

⁹² ŠIMÁČKOVÁ, K., HAVELKOVÁ, B., ŠPONDROVÁ, P. (eds.) *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7, str. 646-647

⁹³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže - 2018* [online]. 2019, 23.1.2019 [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2018> str. 264.

⁹⁴ čl. 5 bod 1,2 SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o

motivovat otce k čerpání rodičovské dovolené a usnadnit matkám opětovné začlenění na trh práce po jejich čerpání mateřské a rodičovské dovolené.

Nárok na rodičovský příspěvek

Nárok tedy vzniká rodiči, který osobně celodenně a řádně pečuje o dítě mladší 3 let celý kalendářní měsíc. V případě, že se jedná o dítě narozené před 1.1.2024 je zde hranice 4 let. Přičemž celým kalendářním měsícem se rozumí i ten měsíc kdy:

- „a) se dítě narodilo,*
- b) rodič měl po část měsíce z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem,*
- c) osoba dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu*
- d) dítě dosáhlo věku 3 let, do kterého náleží rodičovský,*
- e) dítě nebo rodič zemřeli,*
- f) rodič převzal do péče vlastní dítě, které bylo do doby převzetí svěřeno do péče jiné osoby či ústavu nebo převzal dítě z péče poskytovatele zdravotních služeb, které trvalo déle než 3 kalendářní měsíce.“⁹⁵*

Rodičovský příspěvek je vždy vyplácen za nejmladší dítě a to nově od 1.1.2024 do výše 350 000,- Kč. V případě dvojčat a vícčat se rodičovský příspěvek nesčítá⁹⁶, ale je jim vyplácena vyšší částka a to 525 000,- Kč. V praxi tak běžně nastává situace, kdy je matka doma například s dvěma dětmi do 3 let věku a rodičovský příspěvek je jí vyplácen pouze na mladšího potomka.

Tato novelizace se vztahuje pouze na děti narozené nejdříve 1.1.2024. Na ty dříve narozené se vztahuje předchozí právní úprava, což znamená, že je nejen možné čerpat rodičovský příspěvek až do 4 let věku dítěte, ale zejména to, že bude vyplácena maximálně možná původní částka rodičovského příspěvku a to 300 000,- Kč, v případě dvojčat a vícčat pak částka 450 000,- Kč.

V současné době není omezena výše výdělečné činnosti osoby pobírající rodičovský příspěvek. Nicméně výdělečná činnost je značně omezena podmínkou

zrušení směrnice Rady 2010/18/EU

⁹⁵ §30b odst. 1 písm. a) až f) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soud ze dne 22.10.2015 sp. zn. 8 Ads 42/2015 - 34

celodenní a řádné péče o dítě, kdy je sledována docházka dětí mladších 2 let, které navštěvují jesle, mateřskou školu či jiné obdobné zařízení. Docházka dítěte v tomto případě nesmí přesáhnout 92 hodin v kalendářním měsíci. V případě, že dítě navštěvuje předškolní zařízení ze zdravotních důvodů, je zde limit 4 či 6 hodin denně.⁹⁷

V případě, že by došlo k porušení této celodenní řádné péče o dítě, respektive „*k překročení časového limitu denní docházky dítěte do předškolního zařízení*“⁹⁸ je to důvod pro vrácení rodičovského příspěvku.

Výše dávky a její výplata

Jak je zmíněno již výše, rodičovský příspěvek je v současné době 350 000,- Kč, v případě, že se jedná o dvojčata a víceročata je to 525 000,- Kč.

Ačkoliv se dá očekávat, že většina rodičů momentálně spíše ještě čerpá tu původní výši rodičovského příspěvku, která náleží dětem narozeným před 1.1.2024 ve výši 300 000,- Kč, v případě víceročat 450 000,- Kč.

Výplata rodičovského příspěvku probíhá v měsíčních intervalech a do té doby než je příspěvek vyčerpán nebo do 3 let věku dítěte (dle předchozí úpravy do 4 let), případně ještě do narození dalšího dítěte, neboť následně je vyplácen rodičovský příspěvek pouze na něj.

Maximální výše měsíční dávky se odvíjí od denního vyměřovacího základu. Rodič může čerpat až 70% 30násobku denního vyměřovacího základu. Pokud není možno zjistit denní vyměřovací základ rodiče nebo pokud by byl nižší než 13 000,- Kč, je maximální výše měsíční dávky 13 000,- Kč.⁹⁹

V souladu s těmito omezeními si pak může rodič rozvrhnout dle vlastního uvážení délku rodičovského příspěvku až do 3 let věku dítěte (případně 4 dle data narození dítěte) a jeho výši, tak jak je to pro něj nejvýhodnější, zejména s ohledem na jeho budoucí návrat na trh práce a kapacity mateřských škol či jiných obdobných zařízení v okolí.

⁹⁷§31 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁹⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30.4.2015, Sp. zn: 78 Ad 2/2015 - 27

⁹⁹ §30 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

5.3. Dávky zdravotního pojištění

Zdravotní pojištění je oproti ostatním druhům práva sociálního zabezpečení velmi specifické a vzhledem k jeho oddělení od státního rozpočtu na něj bývá v souvislosti s právem sociálního zabezpečení občas zapomínáno, ačkoliv se jedná o velmi důležitý druh pojištění. Jeho potřebnost odráží i množství financí, které jsou pojištěnci odváděny, ale i následně vypláceny. Například v roce 2022 systém veřejného zdravotního pojištění vykázal příjmy ve výši 431,9 miliard korun a výdaje ve výši 434,2 miliard korun. Hospodařil tak v mírném deficitu, ale vzhledem k jeho rezervám, toto nepředstavuje problém v podobě ohrožení dostupnosti či kvality zdravotní péče.¹⁰⁰

Tento náš systém zdravotní zdravotního pojištění odráží ústavně zakotvené právo na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky.¹⁰¹ Přičemž na rozdíl od ostatních subsystémů práva sociálního zabezpečení, které jsou spíše zaměřeny na výplatu finančních dávek, v případě systému veřejného zdravotnictví hovoříme primárně o dávkách věcných, právě v podobě již zmíněné zdravotní péče či zdravotních pomůcek.

Tento specifický systém se opírá o 3 základní pojmy. Prvním jsou pojišťovny, kterých je v současnosti v České republice 7, přičemž každý jedinec má svobodu zvolit si jednu konkrétní. Druhým pojmem jsou zdravotní služby, které jsou pojištěncům poskytovány dle jejich zdravotního stavu. Posledním pojmem jsou poskytovatelé zdravotních služeb, kteří tuto péči poskytují a za ni jsou pak placeny právě již zmíněnými pojišťovnami.

Pokud hovoříme o systému veřejného zdravotního pojištění, má tento systém vzhledem ke své specifčnosti i vlastní zásady¹⁰², a to zásadu:

- **Univerzality**

Zdravotní péči potřebuje každý jedinec, což z toho subsystému pravděpodobně činí ten nejvyužívanější.

¹⁰⁰ MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Materiály na jednání vlády dne 15. března 2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/materialy-na-jednani-vlady/1-ctvrtleti-23/materialy-na-jednani-vlady-dne-15-brezna-50588>. [cit. 2024-03-16].

¹⁰¹ Čl. 31 Listiny základních práv a svobod

¹⁰² KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0. str. 153-154

- **Solidarity**

Tato zásada je známá již z obecných zásad práva sociálního zabezpečení, primárně zde hovoříme o solidaritě mezi bohatými a chudými. V tomto případě je zde, ale jeden zásadní rozdíl, který spočívá v tom, že zde není žádná horní hranice, do které lze zdravotní pojištění čerpat a výše čerpání je závislá na zdravotním stavu pacienta.

- **Obligatornosti**

Pokud člověk splní podmínky účasti na zdravotním pojištění, musí se ho účastnit.

- **Plurality**

Ta je zajištěna právě těmi sedmi pojišťovny, ze kterých si lidé mohou svobodně vybrat. Změnit pojišťovnu je možné jednou za 12 měsíců a to vždy k 1. dni pololetí.¹⁰³

- **Kvality a dostupnosti zdravotní péče**

Obecně není v rámci veřejného zdravotnictví zakázáno zatížit uživatele této služby určitým poplatkem např. poplatkem za poskytnutou lůžkovou péči, i když v tomto případě se jedná o jakýsi „poplatek za hotelové služby“, neboť se jedná o ekvivalent sumy, kterou by uživatel stejně vynaložil, kdyby nebyl v péči zdravotnického zařízení za jídlo, pití, energii, vodu apod. Nicméně tuto argumentaci nelze využívat plošně. Například v případě hospitalizace na jednotce intenzivní péče argumentace „hotelové služby“ neobstojí, a to zejména kvůli neexistenci jiné, v tomto případě levnější varianty léčení. V tomto kontextu je tedy třeba rozlišit, kdy je hospitalizace nutnou součástí medicínského výkonu a kdy nikoliv.¹⁰⁴

- **Ekonomické rovnováhy mezi příjmy a výdaji**

Jediné příjmy veřejného zdravotnictví jsou ty od pojištěnců. V případě deficitu je tak ohrožena zdravotní péče a její dostupnost na další rok.

¹⁰³ §11a odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.2013, sp.zn: Pl. ÚS 36/11-1

5.3.1. Věcné dávky veřejného zdravotního pojištění pro těhotné zaměstnankyně¹⁰⁵

Ačkoliv je těhotenství a mateřství přirozená součást života, stále s sebou, a to i v současné době, nese jistá zdravotní rizika. Ty se právě veřejná zdravotní péče snaží v ideálním případě eliminovat a v tom méně ideálním případě alespoň minimalizovat. Z tohoto důvodu podstupuje žena v těhotenství specifická lékařská vyšetření.

Zde bych nicméně ráda zdůraznila, že každá těhotná žena má samozřejmě plné právo rozhodnout se jakým vyšetřením a zásahům se ona i její nenarozené dítě podrobí. Je tedy na ní, kolik ultrazvukových vyšetření podstoupí, jak často bude navštěvovat lékaře a kdy k nim začne docházet.¹⁰⁶

Pravidelná vyšetření

V první řadě je těhotná žena v péči svého gynekologa, ten by ji měl na všechny následující vyšetření upozornit a obecně ji vysvětlit k čemu slouží. Kromě standardních prohlídek u gynekologa budou ale ženu čekat i další vyšetření, jejichž cílem je ochránit ženu i její nenarozené dítě od případných zdravotních rizik.

Tyto prohlídky u gynekologa, pokud je vše v pořádku, probíhají každé 4 týdny a ke konci těhotenství se pak interval zkracuje a jsou každý týden. V rámci těchto vyšetření se zjišťuje ženina hmotnost, měří se jí krevní tlak, provádí se vyšetření moči, měří se velikost dělohy, případně se zde řeší i otoky končetin, které jsou pro těhotenství typické.

Nepravidelná vyšetření

První takovouto komplexní prohlídku u gynekologa by měla těhotná žena podstoupit do 14. týdne těhotenství, na ní rovnou obdrží těhotenský průkaz, je obeznámena s nadcházejícími prohlídkami a dojde k předběžnému stanovení termínu porodu. Obsahem prohlídky je zejména zjištění zdravotního stavu,

¹⁰⁵ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *Jaká vyšetření mě čekají v průběhu těhotenství? Co mi hradí zdravotní pojišťovna?* Online. 2022. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/tiskove-centrum/otazky-tydne/jaka-vysetreni-me-cekaji-v-prubehu-tehotenstvi-co-mi-hradi-zdravotni-pojistovna>. [cit. 2024-03-16].

¹⁰⁶ PAVLA, Ládová. Práva těhotných žen. Online. *Rodinné listy*. Roč. 2013, č. 9, s. 28. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

gynekologické vyšetření, vyšetření děložního čípku, měření pánevních rozměrů, kontrola prsou, zjištění krevní skupiny a s tím spojené zjištění protilátek a hladiny cukru v krvi. Ženu rovněž čeká to nejznámější vyšetření, a to je vyšetření ultrazvukem, kde se zjišťuje počet plodů a jejich životaschopnost.

Další vyšetření ultrazvukem je v rozmezí 20.-22. týdne a v rozmezí 30.-32. týdne těhotenství, kde se hodnotí samotný průběh těhotenství.

V rozmezí 24.-28. týdne těhotenství je žena poslána na vyšetření krve, moči a na orální toleranční glukózový test.

V období 28.-34. týdne gynekolog opět zkontroluje krevní obraz, v 35.-37. týdnu se zjišťuje přítomnost streptokoka skupiny B.

Vzhledem k chýlícímu se konci těhotenství, by si žena do 37. týdne měla vybrat porodnici a v ní podstoupit vstupní vyšetření, v jehož rámci si ženu následně do porodnice zaevidují. Tímto ale v žádném případě nedochází k přenosu péče o těhotnou ženu ze strany gynekologa na porodnici, žena je i nadále v jeho péči. Nicméně doporučuje se, aby žena byla do ambulantní péče porodnice předána nejdéle do 41. týdne, přičemž konec těhotenství se očekává ve 42. týdnu.

Všechny tyto výše zmíněné zdravotní služby jsou hrazeny z veřejného zdravotnictví, těhotná pojištěná žena si tak nemusí dělat obavy z jejich placení.

Tzv. screeningová vyšetření

U těchto vyšetření vzniká problém ohledně placení z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Nejvíce doporučován je kombinovaný screening v prvním trimestru, díky němuž se zjistí riziko vrozené vývojové vady plodu. Tento screening se skládá ze dvou částí: biochemické a ultrazvukové, přičemž hrazena je pouze ta první část.

Dalším takovýmto screeningem je ten ve druhém trimestru, který podrobně hodnotí morfologii plodu. Ten není hrazený ani z části.

Posledním je tzv. ultrazvukový screening růstové restrikce plodu, který je rovněž nehrazený.

Nicméně pojišťovny tyto neplacené části těhotenských vyšetření mnohdy kompenzují svým klientkám ve formě příspěvků, které budou rozebrány níže.

Rovněž je třeba zdůraznit, že výše popsané je jakýsi základ, kterým prochází nebo by alespoň měla projít každá žena v těhotenství. Je zde navíc i možnost využít nadstandardních služeb, které bývají například ve formě těhotenských balíčků, ale to už si musí těhotná žena zafinancovat sama. Zde se ale mnohdy těhotné ženy setkávají s ne úplně vhodnou praxí gynekologů, kteří nabízejí tyto „výhodné těhotenské balíčky“, ačkoliv jejich součástí mnohdy bývají taková vyšetření, která jsou již hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Nastávající maminky, si tak musí dát dobrý pozor na to, zda tyto nadstandardní zdravotnické služby, které si samy hradí, jsou opravdu nadstandardní a určitý poplatek za ně je tak ospravedlnitelný, či nikoliv.

Samozřejmě v případech, kdy vyjde jakékoliv vyšetření nevyhovující, žena na popud lékaře podstoupí další potřebná vyšetření, léčbu a v krajních případech například i hospitalizaci v nemocnici, přičemž vše bude samozřejmě hrazeno z veřejného zdravotního pojištění.

Lékařská péče poskytovaná v souvislosti s porodem

V České republice dochází k narození dětí primárně v nemocnicích, kdy tento lékařský zákrok je rovněž plně hrazen veřejným zdravotním pojištěním.

V této souvislosti častokrát zaznívá kritika zejména od žen, které by svůj porod raději realizovaly v domácím prostředí za doprovodu porodní asistentky, že tento postup, ačkoliv ho naše legislativa vysloveně nezakazuje, je jim ve srovnání s porodem v nemocnici znesnadňován.

Ve skutečnosti to není až tak dávno, kdy Ministerstvo zdravotnictví nechalo zpracovat právní analýzu o možné trestní odpovědnosti matky v souvislosti s porodem doma, kterou následně odmítalo uveřejnit a stalo se tak až o mnoho let později po zásahu Ústavního soudu.¹⁰⁷ Už samotná existence takovéto analýzy pak v rodičkách logicky vyvolává obavu, že jejich rozhodnutí rodit doma může být následně kriminalizováno.

Další problematickým aspektem, je také skutečnost, že i když se ženy doma rodit rozhodnou, musí si porodní asistentku zafinancovat z vlastních prostředků, neboť tento druh porodu není hrazen z veřejného zdravotního pojištění, na rozdíl od porodu v nemocnicích.

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21.3. 2017, sp. zn.: IV. ÚS 3208/16-1

Vzhledem k výše uvedenému je tak patrné, že v České republice jediný státem podporovaný porod je ten, který probíhá v nemocnici. Když v tomto případě se stát dle mého názoru ani nesnaží rodičkám pomoci s výběrem pro ně vhodné nemocnice, naopak stát dlouhodobě odmítal sdělovat plošná data o porodnicích v České republice. Ke změně došlo až v roce 2023, kdy byla uveřejněna.

Tento přístup státu k takto přirozené součásti života většiny žen mi přijde poněkud zarážející a rozhodně na mě jakožto ženu nepůsobí komfortně, spíše zde vnímám jakési tendence „donutit“ ženu rodit v nemocnici, ideálně v první na kterou žena narazí, aniž by zde bylo vysvětleno, proč by se tak mělo dít. Tento postup v České republice vnímám o to hůře zejména uvážím-li jakým způsobem k porodu dochází v ostatních vyspělých evropských zemích. V tomto kontextu se tak zcela ztotožňuji s názorem experta na zdravotnické právo Ondřeje Dostála, že: *„Problém České republiky je v tom, že si lékařská obec ani ministerstvo neuvědomily, že podle moderních pravidel občanského práva je zdravotní péče službou. To znamená, že je na pacientovi nebo rodiče, zda bude čerpat tu či onu službu nebo nebude čerpat žádnou službu. Není rolí zdravotnické veřejnosti nařizovat jim, co mají nebo nemají dělat.“*¹⁰⁸

Právo ženy na ukončení jejího těhotenství

Důležitou součástí poskytování zdravotní péče během těhotenství je bezesporu i poskytování umělého ukončení těhotenství a to i přes skutečnost, že toto právo bývá jedním z těch kontroverznějších a určitá část naší společnosti s ním nesouhlasí a dlouhodobě prosazuje jeho značné omezení, ne-li úplné zrušení.

Pro mě osobně je toto právo jedním ze základních práv žen, které se tak mohou svobodně rozhodnout o svém těle a o svém mateřství. Odpůrci potratů častokrát argumentují faktem, že pokud žena dítě z jakýchkoliv důvodů nechce může využít možnost adopce, v krajních případech v České republice existují i babyboxy, nicméně to za mě rozhodně neřeší ten primární problém a to je těhotenství. Přeci jen těhotenství je i v současné době fyzicky i zdravotně náročný

¹⁰⁸ *Expert na zdravotnické právo o domácích porodech: Zdravotní péče je služba a je na rodiče, jestli ji využije* [online]. ČESKÝ ROZHLAS PLUS. 15.11.2016 [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/expert-na-zdravotnicke-pravo-o-domacich-porodech-zdravotni-pece-je-sluzba-a-je-6509315>

úděl a nutit ženu ho podstupovat mi z hlediska etiky přijde mnohonásobně horší, než samotná existence interrupce.

V tomto kontextu bych tedy ráda podotkla, že se jedná pouze o možnost a je na uvážení každé ženy, zda ji využije či nikoliv, nicméně tato možnost by jí, dle mého názoru a vzhledem k současné podobě práva na potrat i názoru naší většinové společnosti, za žádných okolností neměla být upírána nebo jinak omezována.

V České republice problematiku umělého přerušení těhotenství upravuje zákon č. 66/1986 Sb., zák. o umělém přerušení těhotenství. Obecně lze těhotenství přerušit do 12. týdne¹⁰⁹, v případě zdravotních problémů, zejména těch, kdy může zejména dojít k ohrožení ženina života či zdraví nebo pokud má plod genetickou vadu, je možné podstoupit interrupci i po uplynutí 12 týdnů. Seznam nemocí, syndromů a stavů, které jsou důvodem pro umělé ukončení těhotenství ze zdravotních důvodů je pak uveden v příloze Vyhlášky č. 75/1986 Sb., která je prováděcí vyhláškou k výše zmiňovanému zákonu.¹¹⁰

Takováto interrupce ze zdravotních důvodů je pak plně hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Pokud je důvod k umělému přerušení těhotenství jiný musí si tento zákrok žena hradit sama, ceny se liší dle zařízení, ale zpravidla se pohybují mezi 3000-5000,- Kč.

5.3.2. Peněžité příspěvky v těhotenství a mateřství

Vzhledem k většímu množství pojišťoven v České republice a volnosti lidí vybrat si svou vlastní a případně ji pak i změnit, zde vzniká konkurenční prostředí a zdravotní pojišťovny ve snaze nalákat nové pojištěnce poskytují určité příspěvky a jinak tomu není ani v těhotenství a mateřství.

Naprosto dominantní postavení v oblasti veřejného zdravotního pojištění zastává Všeobecná zdravotní pojišťovna, která těhotným ženám a čerstvým maminkám poskytuje tyto finanční příspěvky, kterými zpětně alespoň částečně pokrývá některé vynaložené náklady žen. Ostatní pojišťovny poskytují příspěvky obdobné.

¹⁰⁹ §4 zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství

¹¹⁰ PAVLA, Ládová. Práva těhotných žen. Online. *Rodinné listy*. Roč. 2013, č. 9, s. 28. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

1) Příspěvek 5 000,- Kč pro těhotné ženy a maminky do 12 měsíců od porodu

Tento příspěvek je určen na výše zmíněná nehrazená screeningová vyšetření, přičemž maximální výše příspěvku činí 1 500,- Kč. Zbytek příspěvku, případně i celou jeho výši lze čerpat na různé aktivity, pomůcky a na podporu kojení. Tím se konkrétně myslí pohybová aktivita v době těhotenství a po porodu, rehabilitační aktivita lázeňského typu, kurz přípravy k porodu, služby laktační poradkyně, koupě pomůcek ke kojení, koupě či pronájem monitoru dechu či zakoupení monitoru spánku. Dále je možné příspěvek použít k zakoupení pomůcek nebo potřeby pro miminko ve věku do 1 roku zakoupené v lékárně na území České republiky, konkrétně se jedná o pomůcky určené k přebalování, kojení a krmení. Jedná se rovněž i o kojeneckou a dětskou výživu, dětskou kosmetiku, prostředky pro správné zažívání miminka a další pomůcky určené k péči o dítě. ¹¹¹

O příspěvek je možné požádat maximálně 2x až do jeho vyčerpání, s tím, že doklad s úhradou od 1.1.2024 nesmí být starší než 3 měsíce.

2) Příspěvek 3 000 Kč pro nedonošené novorozence

Tento příspěvek se vztahuje na předčasně narozená miminka s porodní váhou do 1,5 kilogramu a žádat o něj je možno až do 12 měsíců od porodu. Tento příspěvek je možno použít na nákup umělé výživy pro novorozence, nákup mateřského mléka z banky či rehabilitační péči pro toto miminko. O tento příspěvek je možné opět žádat maximálně 2x ročně do jeho vyčerpání. ¹¹²

Nejjednodušší způsob jak o tyto příspěvky požádat je prostřednictvím aplikace Moje VZP, ale lze tak učinit i na jakékoliv pobočce VZP.

¹¹¹ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *5 000 Kč pro těhotné ženy a maminky do 12 měsíců od porodu včetně péče o miminko*. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-prispevky/k-porodu-a-po-porodu/tehotne-do-12-mesicu>. [cit. 2024-03-16].

¹¹² VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *Příspěvek 3 000 Kč pro nedonošené novorozence*. Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-prispevky/k-porodu-a-po-porodu/nedonosene>. [cit. 2024-03-16].

6. Praktická část

Pro praktickou část své diplomové práce jsem si vytvořila fiktivní těhotnou zaměstnankyni, na jejíž osobě jsem pak následně demonstrovala ty dávky sociálního zabezpečení na které má těhotná zaměstnankyně nárok a které jsou uvedeny v teoretické části mé diplomové práce. Veškeré případné podobnosti v údajích zaměstnankyně jsou tak čistě náhodné.

Vzorová zaměstnankyně:

Iveta Podborská, nar. 1.6.1995, bytem Novohradská 76, Plzeň 3

Zaměstnání: skladnice ve společnosti ABC, od roku 2015.

Mzda: 30 000,- Kč/měsíc

Těhotenství: poslední menstruace 1.2.2023, plánované datum porodu 8.11.2023

6.1. Systém nemocenského pojištění

6.1.1. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Počínaje dnem 1.3.2023 byla paní Iveta převedena na jinou práci, neboť jako skladnice musela manipulovat s těžkými břemeny, což je v tomto případě práce, která je těhotným ženám zakázána.¹¹³ Na základě toho byla zaměstnavatelem převedena na práci administrativní pracovnice, její plat ale činí pouze 25 000,- Kč měsíčně.

Vzhledem k tomu, že důvodem pro převedení na tuto pracovní pozici bylo její těhotenství, má nárok na vyrovňovací příspěvek v mateřství. Ten jí bude vyplácen ve výši rozdílu redukovaného denního vyměřovacího základu, zjištěný ke dni převedení a průměrem příjmů připadající na jeden kalendářní den po převedení. Paní Ivetě se tak v konečném výsledku toto snížení nikterak nepromítne do financí, neboť bude touto cestou zcela vykompenzováno.

¹¹³ §2 odst. 1 písm. c) bod 2 Vyhlášky č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích)

Žádost o vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství¹¹⁴

K přiznání vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství je třeba vyplnit tiskopis nazvaný žádost o vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, který je k dispozici na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení, nicméně zpravidla ho ženě předá lékař, který rozhodne o jejím převedení na jinou práci nebo zaměstnavatel, který si je vědom toho, že žena vykonává práci zakázanou pro těhotné ženy.

Tento tiskopis vyplní lékař či zaměstnavatel, dle toho, jaký je důvod převedení na jinou práci, a také žena. Takto vyplněným tiskopisem následně disponuje zaměstnavatel, který ho každý měsíc, ve kterém převedení trvá, zasílá na příslušnou OSSZ.

Příslušná OSSZ pak rozhoduje o přiznání této dávky i její výši, kdy na zpracování této žádosti má jeden měsíc. Dávku pak OSSZ poukáže na účet zaměstnankyně, kam připojí i oznámení o výši dávky, denního vyměřovacího základu a druhu dávky. Pokud jsou tyto informace většího rozsahu, je možné je zaslat i prostřednictvím pošty jako dopis.

V případě, že zaměstnankyně nesouhlasí s rozhodnutím OSSZ může do 30 dnů od výplaty dávky nebo jejího oznámení podat písemnou žádost. V té uvede všechny důležité skutečnosti a zažádá o nové rozhodnutí o dávce.

Proti tomuto rozhodnutí se může do 15 dnů od doručení prostřednictvím OSSZ, která ho vydala, odvolat. Ta odvolání postoupí ČSSZ a ta o něm následně rozhodne.

6.1.2. Nemocenská

Vzhledem ke zdravotnímu stavu a postupujícímu těhotenství paní Ivety, jí byla z tohoto důvodu dne 10.7.2023 jejím ošetřujícím lékařem vystavena pracovní neschopenka. Na ní byla nakonec paní Iveta až do svého nástupu na peněžitou pomoc v mateřství tj. do 19.9.2023. Jedná se tedy o období 72 kalendářních dnů.

Při měsíčním platu 30 000,- Kč, na jeden kalendářní den připadá částka 986,30 Kč, když tato částka je neredukovaný denní vyměřovací základ. Tento tedy musíme ještě podrobit třem redukčním hranicím, přičemž vzhledem k výši platu zaměstnankyně se použije pouze ta první, která je do částky 1345,- Kč a z

¹¹⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké nemocenské pojištění se zajímáte?: Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.* Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/vyrovnavaci-prispevek-v-tehotenstvi-a-materstvi>. [cit. 2024-03-16].

ní se počítá 90%. Redukovaný denní vyměřovací základ je tedy po zaokrouhlení desetinných míst směrem nahoru 888,- Kč.

Nemocenské se vyplácí až od 15. dne. Od 15. do 30. dne čerpání se vyplácí částka 60% z denního vyměřovacího základu, což činí 533,- Kč denně, celkem za toto období částka 8 528,-Kč. Od 31. do 60. dne se jedná o 66% z denního vyměřovacího základu takže se jedná o částku 587,- Kč x 30 dní, což se rovná 17 610,- Kč. Od 61. dne je vyplácena částka 72 %, což činí 640,- Kč, do 19.9.2023 zbývá už jen 12 dní, takže se jedná o částku 7680,- Kč.

Celkem tedy za období čerpání nemocenské od 10.7.2023 do 19.9.2023 paní Iveta obdržela částku 33 818,- Kč.

Žádost o dávku nemocenského pojištění¹¹⁵

Od 1.1.2020 došlo v této oblasti k významné změně a žádost o dávku nemocenského pojištění se realizuje prostřednictvím eNeschopenky¹¹⁶. O pracovní neschopnosti rozhoduje ošetřující lékař prostřednictvím zmíněné eNeschopence, zaměstnankyně již nemusí svému zaměstnavateli žádnou svou pracovní neschopenku předávat ani posílat, vše proběhne automaticky díky eNeschopence, kterou zajišťuje ošetřující lékař.

Ošetřující lékař prostřednictvím eNeschopenky vystaví Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti a předá ho prostřednictvím tohoto systému OSSZ. Rovněž dojde k automatickému zaslání tohoto rozhodnutí i zaměstnavateli, zaměstnankyně se v tomto případě již nemusí o nic jiného starat a může se tak plně soustředit na své uzdravení.

Od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti zaměstnankyni náleží nemocenská, ta je vyplácena OSSZ stejným způsobem jako vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Opravné prostředky proti rozhodnutí OSSZ jsou stejné.

¹¹⁵ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké dávky nemocenského pojištění se zajímáte?: Nemocenské*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/nemocenske>. [cit. 2024-03-16].

¹¹⁶ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *ENeschopenka*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/eneschopenka>. [cit. 2024-03-16].

6.1.3. Peněžitá pomoc v mateřství

Paní Iveta je těhotná s jedním dítětem, takže délka peněžitě pomoci v mateřství je maximálně 28 týdnů. Tuto může čerpat nejdříve 8 týdnů před očekávaným termínem porodu a nejpozději 6 týdnů. Paní Iveta se rozhodla nastoupit po ukončení své nemocenské dne 19.9.2023 na peněžitou pomoc v mateřství, tj. 7 týdnů před plánovaným porodem. Její peněžitá pomoc v mateřství tak začala dnem 20.9.2023, když se navíc rozhodla vyčerpat celých 28 týdnů, na které má nárok. To je celkem 196 kalendářních dní.

Denní neredukovaný vyměřovací základ je stejný jako v předchozím případě, tedy 986,30,- Kč.

Stejně jako v předchozím případě dochází k jeho redukcí, všechny tři redukční hranice jsou stejné, ale v našem případě se použije s ohledem na výši výdělku ženy a jejího denního vyměřovacího základu pouze ta první. V případě peněžitě pomoci v mateřství se v první redukční hranici počítá celých 100% a výše redukováného a neredukovaného denního vyměřovacího základu je v tomto případě totožná, tedy 986,30,- Kč, po zaokrouhlení směrem nahoru 987,- Kč.

Peněžitá pomoc v mateřství je poskytována ve výši 70% denního vyměřovacího základu, což tvoří částku 691,- Kč za jeden kalendářní den. Celkem za celé období čerpání peněžitě pomoci v mateřství 28 týdnů (196 kalendářních dnů) paní Iveta obdrží částku 135 436,- Kč.

Žádost o peněžitou pomoc v mateřství¹¹⁷

Žádost se rovněž podává na předepsaném tiskopise Žádost o peněžitou pomoc v mateřství¹¹⁸, který vystavuje výhradně ošetřující lékař zaměstnankyně. V tomto případě gynekolog, který vyplní část tiskopisu jemu určenou, žena pak část druhou. Zaměstnankyně tento vyplněný tiskopis následně předá svému zaměstnavateli a ten jej zašle příslušné OSSZ.

Výplata dávky pak proběhne stejně jako v předchozích případech a stejným způsobem jsou řešeny i opravné prostředky.

¹¹⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké nemocenské pojištění se zajímáte?: Peněžitá pomoc v mateřství*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/penezita-pomoc-v-materstvi>. [cit. 2024-03-16].

¹¹⁸ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Žádost o peněžitou pomoc v mateřství*. Online. Dostupné z: <https://portal.cssz.cz/web/portal/-/tiskopisy/xxzppm>. [cit. 2024-03-16].

6.2. Systém státní sociální podpory

6.2.1. Porodné

Porodné je testovaná dávka poskytovaná ze systému státní sociální podpory, zde tedy nehraje žádnou roli ženina předchozí doba zaměstnání a s tím spojené pojištění.

Vzhledem k tomu, že se ale jedná o dávku testovanou, zkoumá se zde rozhodný příjem rodiny za kalendářní čtvrtletí před narozením dítěte. Paní Iveta žije sama a má pouze plat skladnice 30 000,- Kč. Navíc ještě v kalendářním čtvrtletí předcházející narození dítěte čerpala nemocenskou a následně mateřskou, což v tomto případě bude činit jediný příjem, který se bude zkoumat.

Poskytnutí této jednorázové dávky ve výši 13 000,- Kč v případě, že se jedná o první dítě a 10 000,- Kč v případě, že se jedná o druhé dítě ženy, se odvíjí od výše životního minima. Toto životní minimum vynásobené koeficientem 2,7 musí být nižší než výše zmíněný příjem. Životní minimum je v roce 2023 ve výši 4 860,- Kč, po vynásobení koeficientem 2,7 získáme částku 13 122 za měsíc.

Tato částka je rozhodně nižší než příjem paní Ivety, která tak bohužel v tomto případě nemá na dávku porodného nárok.

Žádost o porodné¹¹⁹

Žádost o porodné se podává na předepsaném tiskopise Žádost o porodné na místně příslušném pracovišti Úřadu práce, to je takové pracoviště na jehož území má bydliště dítě, které je oprávněnou osobou této dávky. Tento tiskopis je volně přístupný na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí v sekci formuláře.

Vzhledem k tomu, že porodné je dávkou testovanou, při jejímž udílení hraje roli příjem dané rodiny, je třeba k žádosti doložit v tomto případě i následující potvrzení. Potvrzení o výši čtvrtletního příjmu (jedná se o čtvrtletí, které předcházelo narození dítěte), prohlášení osob, jejich příjem není rozhodný pro nárok na dávku, případně i doklad o výživném pokud bylo pobíráno.

Na základě této žádosti a těchto potvrzení Úřad práce rozhodne, zda dávku a v jaké výši přizná či nikoliv, případně může vyzvat k doplnění žádosti.

¹¹⁹ÚŘAD PRÁCE ČR. *Porodné*. Online. 18.7.2023. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/porodne>. [cit. 2024-03-16].

V případě vyhovění dávky je tato poukázána k rukám příjemce způsobem, který uvedl v tiskopisu, zpravidla na bankovní účet.

Stejně jako proti rozhodnutí OSSZ, i proti rozhodnutí ÚP se lze odvolat do 15 dnů od oznámení rozhodnutí.

6.2.2. Rodičovský příspěvek

Paní Iveta bude rodičovský příspěvek čerpat po skončení peněžitě pomoci v mateřství a to od 3.4.2024. Ten lze v tomto případě čerpat maximálně do 4 let věku dítěte nebo do vyčerpání celé částky, která činí v případě narození jednoho dítěte 300 000,- Kč a to proto, že v případě paní Ivety došlo k narození dítěte před 1.1.2024 a novelizace rodičovského příspěvku se na ní tak nevztahuje.

Paní Iveta pečlivě zhodnotila situaci ve svém zaměstnání a také dostupnost mateřských škol a jiných předškolních zařízení v okolí svého bydliště, jakožto i výši finančních prostředků, které jí budou v rámci čerpání rodičovského příspěvku poskytnuty a rozhodla se čerpat rodičovský příspěvek po dobu 2 let, tj. od 3.4.2024 do 2.4.2026.

Na základě tohoto svého rozhodnutí si pak mohla zodpovědně rozvrhnout výši měsíčního rodičovského příspěvku tak, aby jí pokryl celé tyto dva roky a zároveň byl co nejvyšší a ona tak vyčerpala celých 300 000,- Kč na kterých má nárok.

Paní Iveta si tak zažádala o rodičovský příspěvek v měsíční výši 12 500,- Kč, který také následně obdrží a bude ho dle svého plánu čerpat celé dva roky až do 2.4.2026.

Žádost o rodičovský příspěvek¹²⁰

Žádost o rodičovský příspěvek se rovněž podává na předepsaném tiskopise, k jeho správnému vyplnění je kromě průkazu totožnosti třeba i rodného listu dítěte.

Dále je v některých případech nutné doložit i další potvrzení, například potvrzení nároku na dávky, které ovlivňují výši rodičovského příspěvku, potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňující výši rodičovského

¹²⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Žádost o rodičovský příspěvek*. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/zadost-o-rodicovsky-prispevek>. [cit. 2024-03-16].

příspěvku (to je nutné dodat, pokud chce žadatel čerpat příspěvek ve výši přesahující 13 000 měsíčně) nebo potvrzení o návštěvě jeslí či mateřské školy dítětem mladším 2 let, na které je rodičovský příspěvek pobírán.

Od 17.8.2023 lze o tento příspěvek zažádat online prostřednictvím klientské zóny Jenda¹²¹ do které se jedinec přihlásí přes identitu občana. V rámci této klientské zóny pak lze rodičovský příspěvek v průběhu čerpání i například upravovat, aktualizovat změny apod. a to v pohodlí domova, bez další nutnosti někam chodit či někam něco posílat poštou .

¹²¹MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Jenda-klientská zóna MPSV*. Online. Dostupné z: <https://jenda.mpsv.cz/>. [cit. 2024-03-16].

Závěr

Primárním cílem mé diplomové práce bylo zpracovat zejména současný stav práva sociálního zabezpečení těhotných zaměstnankyň v České republice.

Abychom lépe pochopili současný systém práva sociálního zabezpečení, bylo nutné zabývat se i jeho historickým vývojem, stejně tak jako i sociálním zabezpečením na mezinárodní úrovni a na úrovni Evropské unie. Neboť jak mezinárodní právo, tak i právo Evropské unie náš systém práva sociálního zabezpečení ovlivňuje a do budoucna jej bude bezesporu ovlivňovat i nadále.

Ve stěžejní části své diplomové práce jsem se zaměřila na dávky sociálního zabezpečení, na které má nárok (nejen) těhotná zaměstnankyně. V tomto kontextu musím ocenit, že ačkoliv primárně jsou dávky využívány zejména těhotnými ženami a novopečenými maminkami, je možné, aby jejich značnou část čerpala i osoba od této odlišná.

Co se dostatečnosti sociálního zabezpečení týká, osobně si myslím, že je stále co vylepšovat, na druhou stranu je korektní zmínit fakt, že oproti sociálnímu zabezpečení těhotných zaměstnankyň napříč Evropskou unií je náš systém sociálního zabezpečení minimálně v této oblasti velmi štedrý a v Evropské unii nebývá pravidlem. Na druhou stranu ho stále nevnímám jako ideální a je zde prostor pro zlepšení.

Nejvíce nevyhovující mi přijde výše nemocenské, kterou žena musí čerpat z důvodu svého těhotenství, zde bych osobně ocenila jakýsi samostatný poddruh nemocenské výhradně pro tyto případy, které by ženě zaručil vyšší příjem. Dalším poněkud větším problémem bych vnímala poskytování zdravotní péče před a po porodu, kdy některé, v mé diplomové práci jmenované, vyšetření nejsou zcela nebo z části hrazeny prostředky veřejného zdravotního pojištění. Vzhledem ke snížení příjmů těhotné zaměstnankyně v souvislosti s porodem mi nepřijde vhodné požadovat po ní ještě navíc úhradu těchto služeb. Kapitolou samou pro sebe by pak mohla být možnost, v současné době spíše nemožnost, žen rozhodnout se, jakým způsobem a kde dítě na svět přivedou, samozřejmě s ohledem na jejich zdravotní stav.

Poslední úpravu rodičovské dovolené, respektive skutečnost, že se tato úprava nevztahuje na všechny děti, ale pouze na děti narozené 1.1.2024 a později, rovněž nevnímám jako šťastnou. Zejména proto, že dítě narozené pár dní před tímto termínem má stejné potřeby jako dítě narozené později. Pokud tak naši zákonodárci nabyli dojmu, že předchozí úprava rodičovského příspěvku byla nedostačující a shodli se na její změně, tak ponechání původní úpravy dříve narozeným dětem je z mého úhlu pohledu značnou nespravedlností, uvážíme-li navíc míru inflace v posledních letech.

Pozitivní stránku našeho systému sociálního zabezpečení jsem objevila zejména díky historickému exkurzu v mé diplomové práci. Zde musím ocenit to, jak jsme se za relativně krátkou dobu v oblasti sociálního zabezpečení těhotných zaměstnankyň posunuli, zejména pak musím vyzdvihnout snahu o zapojení otců do péče o jejich děti, což se děje nejen prostřednictvím dávky nemocenského pojištění zvané otcovská, ale i dalšími dávkami. Ačkoliv je zapojení otců v této oblasti stále v hrubém nepoměru ku zapojení matek, i tak bych to vnímala jako úspěch a mohu jen doufat, že do budoucna bude tento trend pokračovat.

Osobně bych právě toto vnímala jako jednu z podmínek případného zlepšení sociálního zabezpečení v této oblasti, pokud se tato problematika nebude týkat primárně jen žen, ale i mužů, stane se z toho záležitost celé společnosti. A právě jedině většina naší společnosti v konečném výsledku může tyto nedostatky napravit a zlepšit tak nejen sociální zabezpečení těhotných zaměstnankyň, ale všech osob zajišťujících péči o děti tak, aby byli i nadále lidé v naší zemi schopni a ochotni rodiny zakládat, pečovat o ně a rovněž je i ufinancovat.

Zdroje

Knihy

BURDOVÁ, Eva; SCHMIED, Zdeněk a ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Těhotenství, mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-371-3.

CHVÁTALOVÁ, Iva. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0.

GREGOROVÁ, Zdeňka; GALVAS, Milan; KOMENDOVÁ, Jana; STRÁNSKÝ, Jaroslav a ČERNÁ, Jitka. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8842-9.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Právo sociálního zabezpečení*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-902-0.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-439-1.

ŠIMÁČKOVÁ, K., HAVELKOVÁ, B., ŠPONDROVÁ, P. (eds.) *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7

ŠTEFKO, Martin a KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální práva cizinců*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-464-3.

TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. 2., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-941-0.

Právní předpisy

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Smlouva o fungování Evropské unie: Konsolidované znění [online]. 26.10.2012 [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení [online]. 1.7.2013 [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>

Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech,

Ministra zahraničních věcí. [online]. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

Sdělení č. 461/1991 Sb., o Úmluvě o minimální normě sociálního zabezpečení (č. 102) - pro ČSFR neplatí čl. IV a VI, Federálního ministerstva zahraničních věcí. [online]. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

Sdělení č. 14/2000 Sb.m.s., o Evropské sociální chartě, Ministerstva zahraničních věcí. [online]. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

Sdělení č. 90/2001 Sb.m.s., o přijetí Evropského zákoníku sociálního zabezpečení, Ministerstva zahraničních věcí. [online]. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU [online]. 12.7.2019 [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>

ČR

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Soudní rozhodnutí

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 27.7. 2015, Sp. zn. 42 Ad 9/2013-41

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10.6.2022, Sp. zn. 6 Ads 133/2020 – 36

Rozsudek Nejvyššího správního soud ze dne 22.10.2015 sp. zn. 8 Ads 42/2015 - 34

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.10. 2015, Sp.zn.: 8 Tdo 1002/2015

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30.4.2015, Sp. zn: 78 Ad 2/2015 – 27

Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.2013, sp.zn.: Pl. ÚS 36/11-1

Nález Ústavního soudu ze dne 21.3. 2017, sp. zn.: IV. ÚS 3208/16-1

Internetové zdroje

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Česká republika a Ukrajina*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/-/ukrajina>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Přehled smluv uzavřených ČR: Přehled dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení sjednaných Českou republikou*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/prehled-smluv-uzavrenych-cr>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Hospodaření systému důchodového pojištění*. Online. 2013, 21.2.2024. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zdravotní pojišťovny*. Online. 2018, 19.2.2024. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/zdravotni-pojistovny-2/>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výše a sazba pojistného*. Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/vyse-a-sazba>. [cit. 2024-03-16].

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. 2.4. *Plátce pojistného – zaměstnavatel.* Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/2-4-platce-pojistneho-zamestnavatel>. [cit. 2024-03-16].

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. 2.5. *Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ).* Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/2-5-osoba-samostatne-vydelecne-cinna-osvc>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Nemocenské pojištění v roce 2023.* Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nemocenske-pojisteni-v-roce-2023>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Nemocenské pojištění v roce 2024.* Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nemocenske-pojisteni>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Souhrnný přehled ukazatelů k 31.12.2023.* Online. Dostupné z: https://www.cssz.cz/souhrnny-prehled-ukazatelu#section_0. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Životní a existenční minimum od 1. ledna 2023.* Online. 5.1.2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Vybrané statistické údaje: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví.* Online. 18.7.2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO FINANČÍ ČR. *Materiály na jednání vlády dne 15. března 2023.* Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/materialy-na-jednani-vlady/1-ctvrtleti-23/materialy-na-jednani-vlady-dne-15-brezna-50588>. [cit. 2024-03-16].

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *Jaká vyšetření mě čekají v průběhu těhotenství? Co mi hraří zdravotní pojišťovna?* Online. 2022. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/tiskove-centrum/otazky-tydne/jaka-vysetreni-me-cekaji-v-prubehu-tehotenstvi-co-mi-hradi-zdravotni-pojistovna>. [cit. 2024-03-16].

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *5 000 Kč pro těhotné ženy a maminky do 12 měsíců od porodu včetně péče o miminko.* Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-prispevky/k-porodu-a-po-porodu/tehotne-do-12-mesicu>. [cit. 2024-03-16].

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČR. *Příspěvek 3 000 Kč pro nedonošené novorozence.* Online. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-prispevky/k-porodu-a-po-porodu/nedonosene>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké nemocenské pojištění se zajímáte?: Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství.* Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/vyrovnavaci-prispevek-v-tehotenstvi-a-materstvi>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké dávky nemocenského pojištění se zajímáte?: Nemocenské.* Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/nemocenske>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *ENeschopenka.* Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/eneschopenka>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *O jaké nemocenské pojištění se zajímáte?: Peněžité pomoci v mateřství.* Online. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/penezita-pomoc-v-materstvi>. [cit. 2024-03-16].

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Žádost o peněžitou pomoc v mateřství.* Online. Dostupné z: <https://eportal.cssz.cz/web/portal/-/tiskopisy/xxzppm>. [cit. 2024-03-16].

ÚŘAD PRÁCE ČR. *Porodné*. Online. 18.7.2023. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/porodne>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Žádost o rodičovský příspěvek*. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/zadost-o-rodicovsky-prispevek>. [cit. 2024-03-16].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Jenda-klientská zóna MPSV*. Online. Dostupné z: <https://jenda.mpsv.cz/>. [cit. 2024-03-16].

Rodičovství v Evropě [online]. EVROPA V DATECH. 2019, 6.5.2019 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/14-rodicovstvi-v-evrope/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže - 2018* [online]. 2019, 23.1.2019 [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2018>

Monografie

JAKUBKA, Jaroslav. Přerazení na jinou práci v těhotenství, návštěvy lékaře. Online. *Práce a mzda*. Roč. 2009, č. 10, s. 59. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

GABRIELA, Halířová. Otcovská dovolená se prodlouží na dva týdny. Online. *Právo a rodina*. Roč. 2021, č. 10, s. 6. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

VĚRA, Štangová. Nová koncepce právní úpravy porodného. Online. *Rodinné listy*. Roč. 2015, č. 4, s. 26. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

PAVLA, Ládová. Práva těhotných žen. Online. *Rodinné listy*. Roč. 2013, č. 9, s. 28. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>. [cit. 2024-02-26].

Porodnost zvýší dostupná péče o malé děti, ne dávky, ukazují výzkumy. KÖNIGOVÁ, Marie a Jiří MACH. *Novinky.cz* [online]. 25.7.2019 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-porodnost-zvysi-dostupna-pece-o-male-deti-ne-davky-ukazuji-vyzkumy-40291020>

Tikající bomba: Důchodový systém je na hraně kolapsu. Jak dlouho vydrží? KABRHELOVÁ, Lenka. *Seznam Zprávy* [online]. 4.11.2022 [cit. 2023-10-10].

Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-5-59-duchodova-reforma-je-tikajici-bomba-politici-chodi-kolem-horke-kase-218353>

Brožury

Příručka pro nastávající rodiče. Česká správa sociálního zabezpečení, oddělení komunikace, Křížová 25, Praha 5. 2023. ISBN 978-80-87039-68-7

Bakalářské práce

Dávky nemocenského pojištění poskytované v těhotenství a mateřství. Online, Bakalářská práce, vedoucí JUDr. Věra Štangová, CSc. Praha: Bankovní institut Vysoká škola Praha, 2009. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/o9lhz/?id=27653>. [cít. 2024-02-21].

Cizojazyčné resumé

For the sake of clarity, I have divided my thesis on the topic "Pregnant employee from the point of view of social security law" into six main chapters.

The first chapter of my thesis focuses on the history of social security law in the Czech Republic.

In the second and third chapters, the importance of this area of social security law is confirmed by the fact that it is regulated not only at the level of the European Union, of which the Czech Republic is a member, but also at international level.

Chapter four contains the system of social security law in the Czech Republic, its types, organisation, method of financing and the obligations of employees who are participants in this system.

In chapter five, we come to the core part of my thesis, which deals primarily with social security benefits for pregnant employees, but it also deals with other benefits that are intended for caring persons.

The last sixth chapter of my thesis is a practical one, using the example of a fictitious employee to illustrate and calculate all the social security benefits to which a pregnant employee is entitled and how to apply for them.